

SEANCES DU MARDI 9 FEVRIER 1993
VERGADERINGEN VAN DINSDAG 9 FEBRUARI 1993

ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERING

MATIN

SOMMAIRE:

CONGE:

Page 1641.

INTERPELLATION (Demande):

Page 1641.

M. Bock au ministre de la Défense nationale sur « la suppression de la caserne du troisième régiment des Chasseurs ardennais et le départ des militaires qui y sont affectés actuellement ».

ORDRE DES TRAVAUX:

Page 1641.

PROJET DE LOI (Discussion):

Projet de loi tendant à réglementer et à contrôler les activités des entreprises de courtage matrimonial.

Discussion générale. — *Orateurs*: Mme Creyf, rapporteur, M. Van Belle, Mme Van der Wildt, MM. Suykerbuyk, Cuyvers, M. Wathelet, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques, p. 1641.

Discussion et vote des articles, p. 1647.

INTERPELLATIONS (Discussion):

Interpellation de M. Hatry au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques sur « les conséquences néfastes pour les immeubles à appartements de l'inaction dont témoigne le département des Affaires économiques, en ce qui concerne les règles applicables aux immeubles à appartements dotés d'un ascenseur ».

Orateurs: M. Hatry, M. Wathelet, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques, p. 1650.

OCHTEND

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 1641.

INTERPELLATIE (Verzoek):

Bladzijde 1641.

De heer Bock tot de minister van Landsverdediging over « de afschaffing van de kazerne van het derde regiment Ardense Jagers en het vertrek van de militairen die er thans gevestigd zijn ».

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN:

Bladzijde 1641.

ONTWERP VAN WET (Beraadslaging):

Ontwerp van wet ertoe strekkende de exploitatie van huwelijksbureaus te regelen en te controleren.

Algemene beraadslaging. — *Sprekers*: mevrouw Creyf, rapporteur, de heer Van Belle, mevrouw Van der Wildt, de heren Suykerbuyk, Cuyvers, de heer Wathelet, Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken, blz. 1641.

Beraadslaging en stemming over de artikelen, blz. 1647.

INTERPELLATIES (Bespreking):

Interpellatie van de heer Hatry tot de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken over « het feit dat het departement van Economische Zaken niets doet aan de voorschriften betreffende de liften in appartementsgebouwen en de nadelige gevolgen daarvan voor de appartementsgebouwen ».

Sprekers: de heer Hatry, de heer Wathelet, Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken, blz. 1650.

Interpellation de M. Goovaerts au ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement sur « la reconnaissance ultérieure du titre d'orthodontiste ».

Orateurs : MM. Goovaerts, Matthijs, Hatry, Mme Onkelinx, ministre de l'Intégration sociale, de la Santé publique et de l'Environnement, p. 1653.

APRES-MIDI

SOMMAIRE:

CONGE:

Page 1657.

MESSAGES:

Page 1657.

Chambre des représentants.

COMMUNICATION:

Page 1657.

Cour d'arbitrage.

DECES D'UN ANCIEN SENATEUR:

Page 1657.

INTERPELLATIONS (Discussion):

Interpellation de M. Vermeiren au ministre de la Défense nationale sur « la situation des derniers miliciens ».

Orateurs : M. Vermeiren, M. Delcroix, ministre de la Défense nationale, p. 1657.

Interpellation de M. Vermeiren au ministre de la Défense nationale sur « les investissements prévus dans le plan de restructuration, en particulier la construction de nouvelles casernes, notamment à Ath et à Angleur ».

Orateurs : MM. Vermeiren, de Donnée, M. Delcroix, ministre de la Défense nationale, p. 1659.

Interpellation de M. Bock au ministre de la Défense nationale sur « la suppression de la caserne du troisième régiment des Chasseurs ardennais et le départ des militaires qui y sont affectés actuellement ».

Orateurs : MM. Bock, Pécriaux, Benker, M. Delcroix, ministre de la Défense nationale, p. 1663.

Interpellation de Mme Maes au Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères sur les « événements dramatiques de Kinshasa à la suite du coup d'Etat de fait de Mobutu et la manière dont le Gouvernement belge y a réagi ».

Interpellation de M. Ulburghs au Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères sur « la position de la Belgique à l'égard de la situation politique au Zaïre ».

Orateurs : Mme Maes, MM. Ulburghs, de Donnée, Benker, Mme Mayence-Goossens, M. Claes, Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères, p. 1667.

Interpellatie van de heer Goovaerts tot de minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu over « de verdere erkenning van de titel tandarts-orthodontist ».

Spreekers : de heren Goovaerts, Matthijs, Hatry, mevrouw Onkelinx, minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu, blz. 1653.

NAMIDDAG

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 1657.

BOODSCHAPPEN:

Bladzijde 1657.

Kamer van volksvertegenwoordigers.

MEDEDELING:

Bladzijde 1657.

Arbitragehof.

OVERLIJDEN VAN EEN OUD-SENATOR:

Bladzijde 1657.

INTERPELLATIES (Bespreking):

Interpellatie van de heer Vermeiren tot de minister van Landsverdediging over « de situatie van de laatste dienstplichtigen ».

Spreekers : de heer Vermeiren, de heer Delcroix, minister van Landsverdediging, blz. 1657.

Interpellatie van de heer Vermeiren tot de minister van Landsverdediging over « de investeringsplannen in het vooruitzicht gesteld in het herstructureringsplan en meer bepaald de bouw van nieuwe kazernes, onder meer te Aat en Angleur ».

Spreekers : de heren Vermeiren, de Donnée, de heer Delcroix, minister van Landsverdediging, blz. 1659.

Interpellatie van de heer Bock tot de minister van Landsverdediging over « de afschaffing van de kasernie van het derde regiment Ardense Jagers en het vertrek van de militairen die er thans gevestigd zijn ».

Spreekers : de heren Bock, Pécriaux, Benker, de heer Delcroix, minister van Landsverdediging, blz. 1663.

Interpellatie van mevrouw Maes tot de Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken over « de dramatische gebeurtenissen in Kinshasa als gevolg van de feitelijke staatsgreep van Mobutu en de wijze waarop de Belgische regering hierop heeft gereageerd ».

Interpellatie van de heer Ulburghs tot de Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken over « de Belgische houding ten aanzien van de politieke situatie in Zaïre ».

Spreekers : mevrouw Maes, de heren Ulburghs, de Donnée, Benker, mevrouw Mayence-Goossens, de heer Claes, Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken, blz. 1667.

Interpellation de M. Verreycken au Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères sur « la nouvelle situation en ex-Yougoslavie ».

Orateurs : M. Verreycken, M. Claes, Vice-Premier ministre et ministre des Affaires étrangères, p. 1677.

ORDRE DES TRAVAUX:

Page 1680.

PROJET DE LOI (Dépôt):

Page 1680.

Projet de loi relatif aux opérations sur certaines valeurs immobilières.

PROPOSITIONS DE RESOLUTION (Dépôt):

Page 1680.

M. Lenssens. — Proposition de résolution sur la convention relative aux honoraires des médecins.

MM. de Donnée et Monfils. — Proposition de résolution sur la réforme de l'Etat.

INTERPELLATION (Demande):

Page 1680.

M. Vermeiren au Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques sur « le raccordement de l'aéroport national au réseau du TGV en Belgique ».

SOIR

SOMMAIRE:

INTERPELLATIONS (Discussion):

Interpellation de M. Didden au Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques sur « le programme d'investissement de la SNCB ».

Orateurs : M. Didden, Mme Van den Poel-Welkenhuysen, M. Coëme, Vice-Premier ministre et ministre des Communications et des Entreprises publiques, p. 1681.

Interpellation de M. Valkeniers au ministre des Affaires sociales sur « le rejet des propositions du ministre concernant les honoraires médicaux ainsi que du manifeste pour une nouvelle politique de la santé ».

Orateurs : M. Valkeniers, Mme Gijsbrechts-Horckmans, M. Moens, Mme Nélis, M. Moureaux, ministre des Affaires sociales, p. 1683.

Interpellatie van de heer Verreycken tot de Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken over « de nieuwe situatie in ex-Joegoslavië ».

Sprekers : de heer Verreycken, de heer Claes, Vice-Eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken, blz. 1677.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN:

Bladzijde 1680.

ONTWERP VAN WET (Indiening):

Bladzijde 1680.

Ontwerp van wet betreffende de transacties met bepaalde effecten.

VOORSTELLEN VAN RESOLUTIE (Indiening):

Bladzijde 1680.

De heer Lenssens. — Voorstel van resolutie inzake de conventie artsenere lonen.

De heren de Donnée en Monfils. — Voorstel van resolutie betreffende de staatshervorming.

INTERPELLATIE (Verzoek):

Bladzijde 1680.

De heer Vermeiren tot de Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven over « de aansluiting van de nationale luchthaven op het SST-net in België ».

AVOND

INHOUDSOPGAVE:

INTERPELLATIES (Bespreking):

Interpellatie van de heer Didden tot de Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven over « het investeringsprogramma van de NMBS ».

Sprekers : de heer Didden, mevrouw Van den Poel-Welkenhuysen, de heer Coëme, Vice-Eerste minister en minister van Verkeerswezen en Overheidsbedrijven, blz. 1681.

Interpellatie van de heer Valkeniers tot de minister van Sociale Zaken over « het afwijzen van de honoraria-voorstellen van de minister en van het manifest voor een nieuw gezondheidsbeleid ».

Sprekers : de heer Valkeniers, mevrouw Gijsbrechts-Horckmans, de heer Moens, mevrouw Nélis, de heer Moureaux, minister van Sociale Zaken, blz. 1683.

N. 57

SEANCE DU MATIN — OCHTENDVERGADERING

PRESIDENCE DE M. SWAELEN, PRESIDENT VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 10 heures.
De vergadering wordt geopend om 10 uur.

CONGE — VERLOF

M. Kuijpers, pour raison de santé, demande un congé.
Verlof vraagt: de heer Kuijpers, om gezondheidsredenen.
— Ce congé est accordé.
Dit verlof wordt toegestaan.

INTERPELLATION — INTERPELLATIE

Demande — Verzoek

M. le Président. — M. Bock désire interpellier le ministre de la Défense nationale sur «la suppression de la caserne du troisième régiment des Chasseurs ardennais et le départ des militaires qui y sont affectés actuellement».

De heer Bock wenst de minister van Landsverdediging te interpellieren over «de afschaffing van de kazerne van het derde regiment Ardense Jagers en het vertrek van de militairen die er thans gevestigd zijn».

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

ORDRE DES TRAVAUX

De Voorzitter. — Dames en heren, ik stel voor deze interpellatie aan de agenda van deze namiddag toe te voegen.

Je propose d'ajouter cette interpellation à notre ordre des travaux de cet après-midi.

Is de Senaat het hiermee eens?

Le Sénat est-il d'accord? (*Assentiment.*)

Dan is hiertoe besloten.

Il en sera donc ainsi.

ONTWERP VAN WET ERTOE STREKKENDE DE EXPLOITATIE VAN HUWELIJSBUREAUS TE REGELEN EN TE CONTROLEREN

Algemene beraadslaging en stemming over de artikelen

PROJET DE LOI TENDANT A REGLEMENTER ET A CONTROLER LES ACTIVITES DES ENTREPRISES DE COURTAGE MATRIMONIAL

Discussion générale et vote des articles

De Voorzitter. — Wij vatten de bespreking aan van het ontwerp van wet ertoe strekkende de exploitatie van huwelijksbureaus te regelen en te controleren.

Nous abordons l'examen du projet de loi tendant à réglementer et à contrôler les activités des entreprises de courtage matrimonial.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

Mevrouw Creyf, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, op 7 januari heeft de gemengde commissie voor de Economische Aangelegenheden en de Landbouw en Middenstand het ontwerp van wet besproken ertoe strekkende de exploitatie van huwelijksbureaus te regelen en te controleren. Het ontwerp werd ons overgezonden door de Kamer.

Uit de inleidende uiteenzetting van de minister halen we de voornaamste doelstellingen en bepalingen van het ontwerp. Het wetsontwerp moet: de sector doorzichtiger maken; de gebruiker beschermen tegen ongeoorloofde en frauduleuze praktijken; misbruiken bestrijden die de waardigheid van de menselijke persoon aantasten en die vooral vrouwen en kinderen raken.

De bepalingen van het ontwerp moeten deze doelstellingen mogelijk maken. Zo wordt een verplichte registratie voor huwelijksbureaus ingevoerd, die evenwel geen kwaliteitslabel is. Kwaliteitscontrole is het domein van de Gemeenschappen.

De advertenties worden gereguleerd. Elke door een huwelijksbureau verspreide advertentie moet een aantal gegevens bevatten, zowel over de bemiddelaar, over de persoon die een vaste relatie wil aangaan, als over het profiel van de gezochte persoon.

Verder bepaalt het voorstel dat een schriftelijke overeenkomst tussen het huwelijksbureau en de klant moet worden opgesteld. Deze overeenkomst moet bepaalde gegevens bevatten.

De overeenkomst van huwelijksbemiddeling is pas voltrokken na een bedenktijd van zeven werkdagen na het sluiten van de overeenkomst. In deze periode mag geen contract worden opgesteld en mag geen enkele vorm van betaling worden gevraagd. De overeenkomst kan slechts voor een jaar gesloten worden. De partijen kunnen tussentijds het contract stopzetten, mits een zekere schadevergoeding. Op grond hiervan is ook voorzien in gespreide betaling in maandelijkse of driemaandelijkse periodes. Het wetsontwerp bepaalt wie misdrijven kan vaststellen en voorziet in een reeks strafbepalingen. Tot hier de voornaamste bepalingen van het ontwerp.

De commissieleden waren van oordeel dat het wetsontwerp aan een reële behoefte voldoet en dat het zo vlug mogelijk moet kunnen worden toegepast. De hoogdringendheid werd ingeroepen, zowel door de minister, als door sommige commissieleden, om het wetsontwerp zonder verwijl en zonder amendering in de commissie goed te keuren. Het ontwerp is voor verbetering vatbaar, zo werd gesteld, maar beter een nog te verbeteren wet dan helemaal geen wet, zoals dit nu het geval is.

In de algemene bespreking kwam de bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en de Gemeenschappen en Gewesten naar voren. De federale overheid is bevoegd voor de bescherming van de verbruiker en voor de vestigingsvoorwaarden, de Gewesten zijn bevoegd voor het economisch beleid en de Gemeenschappen voor het maatschappelijk welzijn. De minister antwoordde dat precies omwille van de bevoegdheidsverdeling de wetgever niet verder gaat dan een nationale registratie in plaats van een erkenning, wat door sommige commissieleden werd gevraagd. Het is inderdaad aan de Gemeenschappen om een erkenningsstelsel in te voeren waarbij kwaliteitsnormen worden opgelegd.

De minister bevestigde ook dat VZW's ingebed in organisaties uit de welzijnssector, onder de toepassing van de wet vallen, in de mate ze tegen vergoeding, ontmoetingen regelen die rechtstreeks of onrechtstreeks tot een huwelijk of een vaste relatie moeten leiden.

Wat het toepassingsgebied betreft, betreurden enkele commissieleden dat het wetsontwerp, via artikel 1, enkel de huwelijksbureaus viseert die ontmoetingen regelen die rechtstreeks of onrechtstreeks tot een huwelijk of vaste relatie moeten leiden. Het toepassingsgebied zou volgens deze commissieleden moeten worden uitgebreid. Het kan niet de bedoeling zijn enkel de ernstige huwelijksbureaus te viseren en de vele relatiebureaus die enkel toevallige seksuele ontmoetingen op het oog hebben, buiten de wet te laten. Trouwens, in de strafbepalingen gaat men verder dan het toepassingsgebied, vermeld in artikel 1.

Andere commissieleden waren dan weer van mening dat de verbruiker weliswaar moet worden beschermd, maar dat hij ook de nodige vrijheid moet hebben om te doen en te laten wat hem beliebt. Met een wet wordt geen moraal uitgestippeld. De wet moet enkel zorgen voor de nodige transparantie van het contract dat verbruiker en huwelijksbureau sluiten.

De minister heeft geantwoord dat hij bereid is een wetsontwerp in te dienen dat de aspecten bevat die door tijdsgebrek niet in het voorliggende wetsontwerp werden opgenomen, en dit na evaluatie.

De minister staat ook open voor wetsvoorstellen die onder meer de diensten van bemiddeling van ontmoetingsclubs allereerste regelen.

Sommige commissarissen betreurden het ook dat het wetsvoorstel, dat in de eerste plaats het grote commerciële circuit beoogt, nadelig is voor de kleinere bonafide bureaus en de VZW's die «redelijke» bedragen vragen voor hun diensten. De gespreide betaling samen met de opzegmogelijkheid van het contract, brengen deze bureaus in financiële moeilijkheden, terwijl bureaus die veel geld vragen daarvan geen hinder zullen ondervinden.

De minister erkent dat bepaalde bureaus economisch dreigen benadeeld te worden, maar de idee is dat er een prijs bestaat voor diensten. De enige manier om een reële verhouding prijs/verrichte dienst te eerbiedigen, is de betaling van de prijs te spreiden volgens de bewezen diensten.

Bij de artikelsgewijze bespreking en stemming bleek de commissie eenparig vóór te zijn, met uitzondering voor de artikelen 7 en 8, waarbij een lid zich onthield. Het ontwerp in zijn geheel werd aangenomen bij eenparigheid van de 35 aanwezige leden.

Mijnheer de Voorzitter, als u het mij toestaat, zal ik nu een uiteenzetting houden namens onze fractie.

De heer Mouton, ondervoorzitter, treedt als voorzitter op

Het thema vrouwenhandel is na vele jaren stilzwijgen, of misschien beter gezegd verzwijgen, eindelijk in de publieke belangstelling geraakt. Een van de aspecten van de vrouwenhandel zijn de huwelijksbureaus die als postorderbedrijven aan de hand van catalogi vrouwen uit economisch zwakke regio's importeren en verkopen aan trouwlustige mannen.

Eenzaamheid, uitbuiting en onderdrukking worden op een schandelijke manier misbruikt uit winstbejag. Andere bureaus gaan niet zo ver, maar via figuranten exploiteren ook zij de eenzaamheid en het zoeken naar wederzijdse genegenheid van vele alleenstaanden. De groep van alleenstaanden groeit geleidelijk. Commercieel gesproken is het een «groeimarkt».

Veel firma's hebben zich op deze markt gericht. Gelukkig zitten niet al deze firma's in het «duistere» circuit. Ook bonafide bureaus zijn er actief. Voor de consument is het echter uitermate moeilijk het onderscheid te maken tussen bonafide en malafide bureaus bij het tekenen van het contract. Het bedrog komt pas later aan het licht. Omdat men vaak de mensen, die op huwelijksbureaus een beroep doen, smalend bekijkt en omdat de huwelijksbemiddeling in een sfeer van discretie verloopt, kunnen zij moeilijk in hun omgeving terecht voor relevante informatie. Zij zijn daarom een gemakkelijk slachtoffer voor bedriegers.

Gelet op de misbruiken en op het feit dat huwelijksbureaus op het privé-terrein van menselijke relaties actief zijn, is een kaderreglementering, zonder afbreuk te doen aan het privé-initiatief, een dringende noodzaak. Ik betreur evenwel dat sommigen deze noodzaak als zo dringend aanzien dat zij iedere gedachtenwisseling of creatieve inbreng van de tweede Kamer als tijdverlies ervaren.

Het doel van de wetgever is de zaak zo te regelen dat de niet-bonafide bureaus via deze reglementering van de markt verdwijnen en dat het vertrouwen van de consument in deze sector niet meer beschadigd wordt. Zal hij dit doel bereiken? Artikel 1 van het wetsontwerp is beperkend opgesteld. Enkel die bureaus die ontmoetingen organiseren die rechtstreeks of onrechtstreeks tot een huwelijk of een vaste relatie moeten leiden, worden beoogd.

Door de beperking tot een vaste relatie in de wet te schrijven, is het eenvoudig om een netwerk te starten van nephuwelijksbureaus. Onder de naam «contactbureau» of «relatieagentschap» zullen zij ongehinderd, buiten iedere wettelijke controle en reglementeringen om, de consument blijven verwarren. Officieel streven zij geen vaste relaties na. Zij organiseren enkel contactmiddagen voor ongehuwden of hebben enkel kortstondige relaties op het oog.

In de praktijk doen zij aan huwelijksbemiddeling. Kunnen zij immers gestraft worden voor het feit dat hun cliënten een vaste relatie op het oog hadden? Het agentschap wast zijn handen in onschuld. Het zal de taak van de rechter zijn het begrip «vaste relatie» voldoende ruim te interpreteren om vrijbuiters te weren.

Een andere ontsnapingsmogelijkheid biedt artikel 1 door te stellen dat de ontmoetingen moeten worden georganiseerd tegen vergoeding. Een contactbureau kan de wet eenvoudigweg omzeilen door een lidmaatschapsbijdrage te vragen en de bemiddeling met ontmoetingen daarna gratis te organiseren. Misschien kan deze omzeilingstechniek wel tegemoet komen aan bonafide-instellingen die voor een lage prijs hun diensten aanbieden. Wij hadden graag gezien dat artikel 8 in een uitzondering voorzag, waarbij bureaus die voor hun totale dienstverlening minder dan 25 à 30 000 frank vragen, in één keer vergoed konden worden. Door dit lage bedrag te splitsen over de looptijd van het contract, lijden zij de eerste maanden verlies, omdat net die eerste maanden de hoogste kosten meebrengen. Lukt de bemiddeling wel en weigert het koppel nog verder af te betalen, dan kunnen zij het resterende bedrag moeilijk gerechtelijk invorderen, omdat de kosten hiervan onevenredig zijn met de mogelijke baten. Om te overleven zullen zij hun prijzen moeten optrekken, wat weinig consumentvriendelijk is. Deze bureaus en hun klanten dreigen het slachtoffer te worden van de wanpraktijken van de dure commerciële huwelijksbureaus. Het is spijtig dat de amendementen die ik hieromtrent had voorbereid, niet werden overwogen.

Een volgend probleem zijn de VZW's. Zij zijn niet in de commerciële sfeer actief, maar werken vanuit de welzijnssector. Ook zij dreigen het slachtoffer te worden van de wanpraktijken in de commerciële sector. Zij hebben een eigen werkwijze, die grondig verschilt van die van de bureaus uit de commerciële sector. Hun activiteit beperkt zich erin aan hun cliënten enkel een anonieme databank met de beschrijving van de andere leden aan te bieden. Zij laten het initiatief voor de ontmoeting helemaal aan de betrokkenen zelf over. Deze bureaus organiseren geen ontmoetingen en bieden ze ook niet aan.

De bevoegdheidsgrens tussen gemeenschaps-, gewest- en federale overheid is in deze materie moeilijk te onderscheiden.

Artikel 6 van de bijzondere wet tot hervorming der instellingen bepaalt dat de federale overheid bevoegd is om algemene regels vast te stellen inzake de bescherming van de verbruiker. Zij is ook bevoegd voor de vestigingsvoorwaarden. Economische criteria zijn een gewestelijke bevoegdheid. Relatievorming op zich is in wezen een persoonsgebonden materie en behoort tot de bevoegdheid van de Gemeenschappen.

Deze bevoegdheidsversnippering maakt een globale aanpak zeer moeilijk. De wet wil enkel een basisreglementering verschaffen en bepaalde misbruiken strafrechtelijk beteugelen, voor zover de federale overheid hiervoor bevoegd is.

Wij hopen dat de Gemeenschappen en de Gewesten ook hun verantwoordelijkheid ter zake zullen opnemen. De wet is immers zeer onvolledig. Kwaliteitseisen en een degelijke controle ontbreken.

Met kwaliteitseisen bedoel ik zowel het materiële aspect, zoals de opvanginfrastructuur van de klanten en de financiële draagkracht van het bureau, als niet-materiële aspecten. Gebeurt de opvang door bekwaam personeel, is er een discretie ten aanzien van de klanten, kunnen de bureaus referenties voorleggen, in welke mate begeleiden en evalueren zij hun cliënten, actualiseren zij hun bestanden, enzovoorts.

Hiervoor is de federale overheid niet meer bevoegd. We zijn dan ook gelukkig met het voorstel van decreet dat CVP-collega Jos Ansoms in de Vlaamse Raad heeft ingediend.

Enerzijds hopen wij dat het parket snel optreedt tegen de misbruiken en de rechter het toepassingsgebied van de wet voldoende ruim interpreteert opdat geen netwerk ontstaat van relatie- of contactbureaus die als vrijbuiters buiten iedere reglementering en via oneerlijke concurrentie, de markt blijven verzieken. Anderzijds hopen we dat bonafide VZW's die geen ontmoetingen organiseren en actief zijn in de welzijnssector, hun werk kunnen blijven voortzetten, zoals zij dat nu op voortreffelijke wijze doen.

Wij keuren dit voorstel goed, onder voorbehoud dat het kan worden herzien, indien het niet tegemoetkomt aan de eisen van de consument. (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Van Belle.

De heer Van Belle. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb de discussies in de commissie niet kunnen bijwonen maar het voortreffelijke verslag van mevrouw Creyf heeft mij heel wat bijgebracht. Het doet mij genoeg hier het standpunt van de VLD te kunnen verwoorden.

Het verheugt ons dat wij vandaag dit ontwerp dat de exploitatie van huwelijksbureaus wil regelen en controleren, kunnen bespreken. Dit lovenswaardig initiatief is een uiting van de bezorgdheid zowel van parlementsleden als van de Regering om in deze materie dringend orde op zaken te stellen. Ook de huwelijksbureaus zelf hebben erop aangedrongen.

De eenparigheid waarmee dit wetsontwerp door de commissie werd goedgekeurd, wijst op het belang ervan.

Een grotere doorzichtigheid in de sector moet ertoe leiden dat misbruiken worden uitgebannen en dat de huwelijksbureaus die dienen als dekmantel voor een draaischijf van vrouwenhandel, worden geëlimineerd.

De garanties die worden geboden hebben zowel een burgerrechtelijk als een strafrechtelijk karakter.

De contractuele relatie moet worden bekrachtigd door een geschreven contract dat niet langer dan 1 jaar mag duren en niet stilzwijgend mag worden verlengd.

De bezinningsperiode van zeven dagen laat toe de eventuele vergissing van meer labiele personen te rectificeren. De betaling in schijven verhindert dat wordt betaald voor prestaties die nooit werden verricht. Het verbod een voorschot te betalen vermijdt dat personen die zich binnen de termijn van zeven dagen bedenken, hun geld verloren zijn.

De penale sancties waarin wordt voorzien, hebben een breed draagvlak. Opvallend hier is de bepaling van artikel 12 die strafbaar stelt: «Hij die reclame maakt of doet maken voor voorstellen tot het organiseren van ontmoetingen, of een dergelijk voorstel doet onder een vorm die afbreuk doet aan de menselijke waardigheid, inzonderheid door een ontrend beeld te geven van de man of de vrouw.» Hierbij werd duidelijk de link gelegd met het misbruik van vrouwen uit derde-wereldlanden. De bepalingen van artikel 14 refereren aan het misbruik van kinderen dat in deze sector toeneemt en zeker met alle middelen moet worden bestreden.

De alternatieve sanctie van artikel 13 lijkt ons efficiënt, namelijk de sluiting van de onderneming en het verbod voor de veroorzakers om een dergelijke onderneming uit te baten of er werkzaam in te zijn. Nochtans mag van deze maatregel niet al te veel worden verwacht, aangezien omzeilingen van de wet mogelijk zijn.

Ik heb wel twee bedenkingen bij het ontwerp: enerzijds bij het toepassingsgebied van het ontwerp en anderzijds bij de controle-mogelijkheden.

Wat het toepassingsgebied betreft lijken de opmerkingen geuit in de commissie, terecht. Artikel 1 spreekt immers van huwelijksbemiddeling als zijnde «elke activiteit waarbij tegen vergoeding ontmoetingen tussen personen worden geregeld die rechtstreeks of onrechtstreeks moeten leiden tot een huwelijk of tot een vaste relatie». De vraag is echter wat men onder een vaste relatie moet verstaan en wat het verschil is tussen een vaste relatie en een gewone relatie.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, kunt u ons ter zake wat meer uitleg verschaffen? Uit de tekst van het ontwerp zouden wij kunnen afleiden dat iedereen die zich bezighoudt met het organiseren van relaties die niet tot doel hebben tot een vaste relatie of tot een huwelijk te komen, niet vallen onder het toepassingsgebied van de wetgeving. Dit zal wellicht het achterpoortje zijn voor de malafide ondernemingen in de branche. Volgens u zou het opnemen in de wet van ontmoetingsclubs en relatiebureaus heel wat problemen geven. Moet echter niet overwogen worden om de wet doeltreffender te maken?

Het ontwerp bepaalt dat de controle moet gebeuren door ambtenaren aangesteld door de minister van Economische Zaken. Zijn dat ambtenaren van het departement? Zijn zij daartoe opgeleid en uitgerust? Hebben zij daarvoor tijd? Zijn zij voldoende in aantal zodat de controle effectief zal zijn? Moeten zij een eed afleggen en zullen ze vast benoemd worden?

Wij stellen voor de controle te laten uitvoeren door vastbenoemde ambtenaren die de eed hebben afgelegd, maar die toch geregeld worden vervangen om corruptie tegen te gaan.

De VLD-fractie beseft dat deze sector absoluut gereguleerd moet worden en zal daarom dit ontwerp goedkeuren. (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Van der Wildt.

Mevrouw Van der Wildt. — Mijnheer de Voorzitter, het wetsontwerp dat wij hier vandaag bespreken heeft vele verdiensten, maar moet wel in een juist kader worden geplaatst.

Het gaat hier in de eerste plaats om de reglementering van een handelspraktijk, waarbij de verbruiker in zijn zwakke positie bij het sluiten van contracten en het kopen van dienstverlening moet worden beschermd. Het ontwerp komt hieraan volkomen tegemoet. De SP-fractie zal het dan ook steunen.

Wanneer men echter dieper op de materie ingaat en het onderwerp van de dienstverlening in beschouwing neemt, groeien twijfels en discussie waarvoor wij alle begrip kunnen opbrengen. Het voorwerp van transactie is hier immers een menselijke relatie, een gevoelsband, een contact met het oog op een huwelijk. Dat leidt uiteraard tot heel andere perspectieven.

Huwelijksbureaus rijzen als paddestoelen uit de grond omdat de vraag momenteel het aanbod overstijgt. Hun succes is verklaarbaar als een maatschappelijk fenomeen dat, buiten het commerciële aspect, onze aandacht verdient.

Het ontwerp van wet schrijft geen moraal voor. Wel stellen wij vast dat het huwelijk handelswaar wordt. Alleen blijven, alleen vallen na echtscheiding of overlijden van de partner, geldt niet als de maatschappelijke norm en het alleen zijn wordt maatschappelijk zelfs afgestraft. Weinigen kunnen dit aan. De dreiging van vereenzaming eindigt voor velen in een koortsachtig zoeken naar de gedroomde nieuwe levenspartner waarmee een normaal sociaal leven weer mogelijk wordt. Het is immers overduidelijk: om erbij te horen in deze samenleving moet men met zijn tweeën zijn. Huwelijks- en relatiebureaus hebben dat duidelijk begrepen en maken daar zeer handig gebruik van. De door deze wet beoogde bescherming van de verbruiker moet dan ook bekeken worden in het kader van de vrijheid van elke burger om zijn of haar leven naar eigen wensen en maatstaven te organiseren.

Wanneer men zoiets delicaats als gevoelens van mensen en relaties verhandelt, mag men terecht vragen stellen over de betrouwbaarheid van de handelaar en zijn dienstverlening. Op dat vlak biedt deze wet onvoldoende garanties. Iedereen kan zich in dit land deskundig huwelijksbemiddelaar noemen en een huwelijksbureau openen. Het feit dat men zich moet laten registreren zal weinig of niet kwaliteitscontroleerend werken. Wel riskeert de klant misleid te worden door deze registratie, die door velen als een kwaliteitserkenning en -garantie zal worden beschouwd en gebruikt.

Uiteraard worden bij dit wetsontwerp linken gelegd naar het vrouwenhandelscircuit. Het ontwerp onderscheidt twee partijen: de klant en het huwelijksbureau. Over de mogelijke derde partij, namelijk het aanbod, kan heel ontwijkend worden opgetreden. Dit aanbod wordt verondersteld zelf ook klant te zijn en aldus via de gestelde regels zijn of haar wens schriftelijk te hebben bepaald. Aanbod en vrager kunnen dus in mekaar's rol treden, maar toch wordt, zelfs via dit registratiekader, een mogelijkheid tot mensenhandel niet uitgesloten.

Dit ontwerp heeft de grote verdienste dat de overeenkomst wordt gereguleerd, waardoor de commerciële rechten van de klant maximaal worden beschermd. Betalingstermijnen, bedragen, opzeggingen en bedenktijden worden correct geregeld, hoewel men bij de bedenktijd van zeven dagen in deze materie toch vragen kan stellen. Wij zijn ervan overtuigd dat dit een goede regeling is in het voordeel van de verbruiker, maar de organisatoren, vooral de kleinere VZW's, zijn hierover dan weer ontevreden. Deze laatsten doen meer dan enkel huwelijksbemiddeling. Zij doen ook aan relatiebegeleiding en plaatsen hun dienstverlening zeer duidelijk in een sociale context.

Zij hanteren een laag tarief maar zien zich genoodzaakt dit tarief op te trekken indien ook zij worden onderworpen aan de bepalingen van artikel 8, dat voorziet in een gespreide betaling. Deze tariefverhoging treft precies die bevolkingsgroepen die omwille van hun financiële situatie uit hun isolement zouden moeten geraken. De SP heeft zeker begrip voor deze kritiek en respecteert de werking van de zogenaamd «niet-commerciële VZW's». Zij meent evenwel dat deze organisaties via de Gemeenschappen moeten worden gesteund. Het debat in de Kamer heeft trouwens uitvoerig gewezen op de verwevenheid van deze thematiek met de gemeenschapsbevoegdheden.

Door deze wet in haar huidige vorm goed te keuren willen wij de gegronde opmerkingen van de niet-commerciële huwelijksbureaus niet zonder meer van tafel vegen. De SP geeft echter voorrang aan de huidige tekst omdat op die manier eindelijk een reglementering zal ontstaan en een einde kan worden gemaakt aan groeiende misbruiken. Wij dringen er echter op aan dat de zinvolle suggestie van de heer Cuyvers nader zou worden onderzocht en dat de minister zou aanvaarden om na één jaar functioneren een evaluatie uit te voeren, zodat aanpassingen en bijstellingen mogelijk zijn die de goede werking van de bonafide bureaus en de bescherming van de klant nog meer ten goede komen. Dit voorstel is dus alvast een stap in de goede richting. (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Suykerbuyk.

De heer Suykerbuyk. — Mijnheer de Voorzitter, in de eerste plaats wil ik mevrouw Creyf gelukwensen met haar verslag, dat ik grondig heb gelezen. Dit verslag noopt mij thans tussen te komen omdat het vragen oproept inzake de bevoegdheid van de federale wetgever in deze materie.

Het spreekt vanzelf dat ik net zoals de andere leden begrip kan opbrengen voor deze problematiek en erken dat er een oplossing moet worden gezocht.

Anderzijds word ik geconfronteerd met de eigenaardige opvatting in verband met de wijze waarop de bevoegdheid wordt omschreven. Ik verklaar mij nader. Waar het gaat om de activiteit van de huwelijksbureaus, kan men gewagen van een grijze zone, die institutioneel moeilijk kan worden gesitueerd.

Men kan deze problematiek benaderen vanuit een economische invalshoek of men kan haar ook plaatsen in het kader van de welzijnszorg. Dit kan bijvoorbeeld worden opgelost door aan te duiden onder welke rechtsvorm deze activiteit functioneert. Indien deze activiteit wordt uitgeoefend onder de rechtsvorm van een VZW, is er sprake van een niet-economische activiteit. Wanneer zij plaatsvindt onder de rechtsvorm van een handelsvennootschap, behoort zij tot het commerciële, tot het economische domein. In dat verband is er artikel 6, 6°, van de bijzondere wet waar de rechten van de gebruiker en de vestigingsvoorwaarden aan de federale overheid zijn toevertrouwd.

In dit ontwerp wordt echter een andere benadering toegepast. Mijnheer de Vice-Eerste minister, wanneer u op pagina 9 spreekt over de twijfel van een lid inzake deze bevoegdheden, stoort het mij dat u zegt dat de nationale regeling van de burgerrechtelijke en strafrechtelijke aspecten een kwalitatieve regeling door de Gemeenschappen niet uitsluit: «Een echte erkenning op het nationale niveau organiseren is te vermijden, de nationale registratie daarentegen is een aanvaardbaar compromis.»

Ik weet niet goed of het in een federaal bestel zomaar mogelijk is om «ergens in de grijze zone» naar een compromis te zoeken. De wetgeving is wat ze is en daarbinnen moet men werken, te meer daar we dan de vooravond staan van de goedkeuring van een nieuwe wet tot verduidelijking en uitdieping van de bijzondere wetten van 1980 en iedereen de mond vol heeft over het streven naar meer globale bevoegdheidspakketten en meer duidelijkheid. Ik geloof dat onderhavig wetsontwerp in de andere richting gaat en eerlijk gezegd zie ik niet goed in hoe het kan worden verzoend met de tendens en de politieke wil tot duidelijker afbakening. In het verslag lees ik dat de minister in de commissie een oproep heeft gedaan tot de Gemeenschappen om hun bevoegdheid ter zake op te nemen. Ik heb alle respect voor zo een oproep, maar de Gemeenschappen nemen hun verantwoordelijkheid in de mate dat zij dat zelf willen. Zij zijn daarin volkomen autonoom. Ik hoop uiteraard wel dat zij op deze oproep zullen ingaan. In de Vlaamse Raad, waarvan ik met een ander petje op deel uitmaak, werd overigens met het voorstel van decreet van collega Ansoms reeds een initiatief genomen.

Voor ons ligt de enige juiste aanpak in de lijn van de bijzondere wetten van 1980. In artikel 5, 2°, 2, wordt daarin bepaald dat het beleid inzake maatschappelijk welzijn, met uitzondering van twee duidelijke aangelegenheden, namelijk de oprichting van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn en de bepaling van de minimum bedragen en toekenningsvoorwaarden van het gewaarborgd inkomen, integraal behoort tot de bevoegdheden van de Gemeenschappen. De materie die wij vandaag bespreken behoort toch duidelijk tot het domein van het maatschappelijk welzijn.

Artikel 10 bevat bovendien de *implied powers* waarbij de Gemeenschappen ook andere rechtsbepalingen kunnen bevatten indien deze noodzakelijk zijn voor de uitoefening van hun bevoegdheden, en artikel 11 bepaalt dat de Gemeenschappen bij niet-naleving bepaalde zaken strafbaar kunnen stellen en ook straffen kunnen opleggen. Met deze drie artikelen hebben wij een correct model om deze materie te regelen op het niveau van de Gemeenschappen. Ik betwijfel dus dat wij voor deze materie bevoegd zijn, vooral waar het gaat om de VZW's.

Ook alle andere sprekers voor mij zijn ingegaan op het probleem van de VZW's. Het verheugt mij dan ook dat men, naar ik begrijp, in de commissie heeft afgesproken de zaak na een jaar te

evalueren om te bepalen wat er verder moet gebeuren. Dit is een goede beslissing, want er zijn VZW's te over die op dit gebied goed werk leveren en die de maatregelen die in het huidige ontwerp worden opgenomen, niet op hun hoofd moeten krijgen.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, in het verslag lees ik dat de huidige tekst *ne variatur* moest worden aangenomen, omdat elke wijziging een vertraging zou veroorzaken en u daarom hebt gepleit voor het behoud van de tekst. U hebt u echter ook bereid verklaard om na evaluatie een wetsontwerp in te dienen over de punten die door tijdsgebrek niet in het huidige wetsontwerp zijn opgenomen. Daartoe behoort toch ook de problematiek van de VZW's en ik beschouw dit dan ook als een positief punt.

Dit kan natuurlijk niet alle vragen die ik heb in verband met de bevoegdheid wegnemen. Het zou alleszins een stap vooruit zijn om het probleem met meer begrip te benaderen. Er moet worden opgetreden tegenover misbruiken. Anderzijds mag het waardevolle werk van degenen die in het niet-commerciële circuit, in de vorm van een VZW, werken niet te zeer worden gehinderd door een nieuwe regelgeving. Daarom vraag ik u of hetgeen u in de commissie hebt gezegd, namelijk dat u een ontwerp van wet zult indienen waarin rekening zal worden gehouden met bepaalde opmerkingen, ook voor de VZW's zou gelden. Een positief antwoord zou ons verheugen. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Cuyvers.

De heer Cuyvers. — Mijnheer de Voorzitter, namens Agalev wens ik een korte opmerking te formuleren in verband met dit ontwerp van wet.

Het gaat hier immers niet alleen om de regeling van een wettelijke aangelegenheid, maar tevens om de bescherming van de privacy van heel wat mensen die spijtig genoeg omwille van de verschralling van deze maatschappij en de contactarmoede gedwongen zijn hun toevlucht te nemen tot de bemiddeling van huwelijksbureaus. De vereenzaming is toch een van de grootste problemen in deze industriële maatschappij.

Ik heb de besprekingen in de commissie zelf bijgewoond. Ik dank de rapporteur hartelijk voor haar deskundig en uitgebreid verslag. Ik wijs erop dat volgens mij alle politieke partijen die aan de commissiebesprekingen hebben deelgenomen overtuigd waren van de noodzaak zeer vlug te legiferen. Niet alleen heeft de cliënt in deze delicate aangelegenheid bescherming nodig, er was ook een instrument nodig om te kunnen optreden tegen de schrijnende problematiek van de vrouwenhandel in België en tegen de mensonterende reclame voor seksreizen naar Thailand en andere zogenaamde exotische plezierparadijzen. Agalev en Ecolo kunnen het dan alleen maar betreuren dat sommige collega's het nog nodig vinden het probleem van de bevoegdheid nog eens op te rakelen. Bevoegdheidsconflicten zijn belangrijk, maar het regelen van de dagdagelijkse wantoestanden is nog veel belangrijker. (*Applaus.*)

M. le Président. — La parole est à M. Wathelet, Vice-Premier ministre.

M. Wathelet, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques. — Monsieur le Président, je remercie, à mon tour, Mme Creyf pour son excellent rapport ainsi que pour sa contribution à la discussion, tant en commission qu'en séance publique.

Je souhaite apporter quelques éléments de réponse en précisant que pour ce projet, comme pour tous les autres, je défendrai toujours la thèse selon laquelle mieux vaut progresser, même sans atteindre tout de suite l'idéal, que de s'en tenir à une situation que nous déplorons tous.

Il est clair que la législation dont nous discutons est imparfaite. Si nous sommes conscients qu'elle ne résoudra pas tous les problèmes, elle contribuera toutefois à faire régner sur le terrain une situation meilleure, en tout cas moins mauvaise que celle que nous connaissons actuellement.

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1992-1993
Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1992-1993

Il est vrai que cette législation impose un certain nombre d'obligations à des agences matrimoniales correctes et honnêtes, et même des obligations complémentaires. En effet, la société est ainsi faite que pour être à même de poursuivre les malhonnêtes et les malfaiteurs, nous devons imposer des législations pesantes à ceux qui respectent les lois et qui, normalement, ne méritent pas qu'on leur fasse des ennuis. Mais c'est le lot de toutes les lois et de tous les contrôles puisqu'ils s'appliquent à tous.

Cependant, il ne faudrait pas tomber dans le paradoxe inverse. Je tiens à souligner que les discussions tant en commission qu'en séance publique — qui se poursuivent d'ailleurs en commission d'enquête à la Chambre — ont été menées en gardant constamment à l'esprit les abus commis par les agences matrimoniales qui, en fait, n'en sont pas, et qui exploitent la naïveté et la crédulité de personnes faibles, voire qui, véritablement, escroquent un certain nombre de leurs clients. Nous avons donc réagi en pensant aux abus constatés sur le terrain. Mais au fur et à mesure du développement d'une législation à même de remédier à ces abus, nous avons songé aussi aux agences matrimoniales qui ne commettent pas d'abus, et la tentation existait, en pensant à ces agences de s'abstenir. Mais toute législation est un équilibre, et celle dont nous discutons vise à réprimer un certain nombre d'abus que nous connaissons, tout en étant conscients, comme c'est le cas pour toutes les autres lois, que nous imposons ainsi toute une série d'obligations à des agences auxquelles nous pourrions faire confiance en dehors d'une réglementation.

En commission, on s'est posé la question de savoir s'il n'y avait pas moyen de distinguer les agences honnêtes, celles de petite importance, les ASBL, celles qui agissent par charité, par humanisme ou par don de soi, et de les exclure du champ d'application de la loi pour ne punir que les agences manifestement malhonnêtes ou les associations essayant davantage de tromper les gens que de les aider. Nous avons songé à un critère financier, par exemple en ne soumettant pas à la formalité de l'enregistrement les agences matrimoniales dont les rémunérations ne dépassent pas 25 000 francs par prestation. Nous avons vu que c'est extrêmement difficile et même impossible. Nous avons pensé aussi à une distinction fondée sur la forme juridique qui permettrait d'exonérer les ASBL pour ne contrôler que les sociétés commerciales. Mais n'oublions pas que si nous faisons cette distinction, toutes les agences matrimoniales ayant la forme de société commerciale et se rendant coupables d'abus demanderaient aussitôt leur enregistrement sous forme d'ASBL.

Il s'avère donc impossible d'établir une telle distinction, en tout cas aujourd'hui. Toutefois, comme l'a rappelé Mme le rapporteur, il a été convenu en commission, sur la proposition de M. Cuyvers, de faire procéder à une évaluation de l'application de cette loi dans un an environ ainsi que dans un an et demi et dans deux ans, de manière à faire le point de la situation non seulement sur le plan de la répression des abus, mais aussi sur le plan des problèmes posés à des agences matrimoniales correctes.

M. Van Belle a posé la question de savoir ce qu'est une relation durable. Certains cas sont évidemment très clairs: une relation d'un jour avec une personne que l'on ne connaît pas et que l'on ne reverra jamais n'est évidemment pas durable.

Si quelqu'un fête demain ses noces d'argent avec son épouse, sans doute pourra-t-on dire sans grand risque qu'il s'agit d'une union durable et stable.

Cependant, il arrive que les nuages et le brouillard commencent à s'installer, il appartiendra au juge, comme dans d'autres législations, de déterminer si l'agence veut promouvoir une union stable, sous forme de mariage ou autre, une rencontre destinée à durer ou simplement une rencontre de passage. Je ne vois pas d'autre solution que de laisser cet élément à l'appréciation des juges.

Par ailleurs, si nous sommes convaincus, monsieur Suykerbuyk, du respect des règles de compétence dans la législation que nous examinons, nous pouvons facilement résoudre le problème. Le mot « compromis » figurant dans le rapport n'était pas utilisé dans le sens juridique. Je ne réalise pas, dans une zone grise, un

compromis entre une thèse et une autre en essayant de trouver un accord par négociation entre les compétences communautaires et fédérales. Je parle en fait d'un compromis d'opportunité.

Nous avons été confrontés à la Chambre à une proposition portant sur un agrément à la fois administratif et qualitatif. Je n'y étais pas favorable au départ, mais le compromis en question portait sur le fait que le ministère des Affaires économiques pouvait instaurer un enregistrement permettant de faciliter le contrôle administratif sur le plan de la législation économique et le contrôle pénal sur le plan des parquets. Il ne répondait toutefois pas à d'autres problèmes pouvant se poser en matière de qualité des services rendus par les agences matrimoniales.

Cette législation a aujourd'hui un objectif modeste, à savoir l'enregistrement. Nous verrons ainsi quelles institutions se déclarent agences matrimoniales, ce qui facilitera la tâche aussi bien des services de l'Inspection économique que des parquets.

Pour ce qui concerne la qualité des services, j'estime que nous ne sommes pas compétents au niveau fédéral et que cette législation demanderait une réflexion beaucoup plus longue. Or, vous savez qu'à force de chercher l'idéal, on en reste généralement au pire. Nous faisons donc un pas en avant, mais beaucoup reste à faire.

Cela dit, dans la législation en question, nous agissons pleinement dans le cadre de nos compétences, que ce soit en matière d'accès à la profession ou de protection du consommateur. Je tiens à rappeler que cette législation ne vise pas seulement à instaurer un enregistrement pour les agences matrimoniales. Elle permet également de contrôler, enfin, un certain nombre d'habitudes dont nous avons honte, de « sexe-tourisme », de vente de voyages en Thaïlande, avec exploitation sexuelle d'enfants. Nous devrions également insister sur cet aspect du problème qui nous permet de punir en Belgique un certain nombre de citoyens, belges ou autres vivant chez nous, qui ont conclu des contrats de ce type, même si l'exploitation sexuelle se passe dans un autre pays.

Je reviens à la notion d'enregistrement et tiens à ce sujet à vous donner lecture, monsieur Suykerbuyk, de l'avis donné par le Conseil d'Etat sur la proposition de décret déposée au *Vlaamse Raad* par M. Ansoms, laquelle prévoit une obligation d'immatriculation et d'agrément pour les intermédiaires ainsi que des dispositions relatives aux contrats d'agences matrimoniales.

Selon le Conseil d'Etat, les dispositions relatives aux intermédiaires en matière relationnelle et matrimoniale n'entrent pas dans les compétences attribuées aux Communautés par l'article 59bis de la Constitution ou les articles 4 et 5 de la loi spéciale de réformes institutionnelles. En particulier, le Conseil d'Etat estime que la proposition ne relève pas de la « politique familiale » qui concerne en fait l'aide et l'assistance à la famille, entre autres par l'octroi de subventions aux services d'aide familiale, aux centres de formation à l'aide familiale et aux maisons familiales. « Or, poursuit le Conseil d'Etat, il peut être déduit des développements de la proposition que celle-ci vise à assainir le secteur dans l'intérêt de la protection des consommateurs et des intermédiaires honnêtes, et qu'elle poursuit donc un objectif d'ordre économique. Il ne s'agit donc pas d'une matière personnalisable. »

Le Conseil d'Etat s'interroge alors sur les compétences régionales en la matière.

Dans la mesure où elle régit les conditions d'accès à la profession, la proposition excède les compétences attribuées aux Régions.

Dans la mesure où elle vise la protection des consommateurs, la proposition de loi n'excède pas les compétences dévolues aux Régions, sur base de l'article 107quater, si elle respecte les règles générales fixées par l'autorité nationale.

Je ne me prononcerai pas sur cet avis. Selon moi, on devrait pouvoir défendre très clairement que les aspects qualitatifs de cette proposition relèvent effectivement de la compétence communautaire, ce que, semble-t-il, le Conseil d'Etat conteste également. Cependant, je déduis *a contrario* que le texte soumis à notre appréciation relève, quant à lui, bel et bien de nos compétences.

Bien sûr, en vue d'un véritable assainissement du secteur, d'autres réglementations sont nécessaires qui, selon moi, mais cela aussi est contesté, relèvent davantage de la compétence des

Communautés que de celle du pouvoir fédéral. En effet, les services ne doivent pas simplement être corrects d'un point de vue économique; ils ne doivent pas uniquement être honnêtes vis-à-vis du consommateur. Il serait préférable qu'ils aillent plus loin dans le respect de la personne, dans la promotion de ce que nous avons appelé « l'union stable ».

Les discussions qui ne manqueront pas d'avoir lieu au *Vlaamse Raad* — et qui ont d'ailleurs peut-être déjà commencé — pourront certainement nous éclairer quant à la compétence des Communautés.

En tout cas, quelle que soit l'issue de ce débat, aucun problème de compétence ne se pose en ce qui concerne le présent projet de loi. En tout état de cause, le vote de cette loi, après évaluation des perspectives, devrait certainement nous permettre de contribuer à un léger progrès de notre société. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Van Belle.

De heer Van Belle. — Mijnheer de Voorzitter, het antwoord van de minister was zeer duidelijk, maar toch zou ik hem nog een vraag willen stellen. In het ontwerp heeft men het over een « vaste » relatie. Is het niet mogelijk het woord « vaste » weg te laten en gewoon te spreken van een relatie?

Mijnheer de Vice-Eerste minister, u hebt terecht gezegd dat het heel moeilijk is precies te definiëren wat een duurzame relatie is. U laat het oordeel over aan de magistraten. Wat een « vaste » relatie is, zal dus moeten blijken uit de rechtspraak en uit de rechtsleer.

Men kan ervan uitgaan dat een gewone relatie kan leiden tot een vaste relatie, maar een vaste relatie is daarom nog geen duurzame en diepgaande relatie.

Op mijn vraag over de controlemogelijkheden hebt u niet duidelijk geantwoord, mijnheer de Vice-Eerste minister. Zullen ambtenaren van het departement van Economische Zaken daarvoor worden aangesteld en zijn zij ter zake wel bevoegd? Ware het om mogelijke corruptie tegen te gaan, niet beter die controletaak toe te vertrouwen aan personen met een politiebevoegdheid, die dus beëdigd zijn?

Als men vastbenoemde ambtenaren van het departement met die taak belast, vrees ik een beetje voor mogelijke corruptie. Derhalve lijkt het mij gewenst geregeld andere ambtenaren met de opsporing te gelasten.

De Voorzitter. — Het woord is aan Vice-Eerste minister Wathélet.

De heer Wathélet, Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb in de commissie uitgelegd waarom het onmogelijk was alleen over een « relatie » te spreken. In een videoclub, een bar of een vereniging kunnen « relaties » tussen personen ontstaan, maar het is toch ondenkbaar dat bars of videoclubs onder de toepassing van deze wet op de huwelijksbureaus zouden vallen! De term « relatie » is dus te beperkt. Er moet sprake zijn van een vaste relatie, een duurzame relatie dus.

Dat de bemiddeling van het huwelijksbureau moet leiden tot een huwelijk, is een te stringente bepaling, maar dat tot stand komen van een « relatie » voldoende is, lijkt mij dan weer te ruim te zijn.

Mijnheer Van Belle, u vroeg wie zal controleren. De inspecteurs van de Algemene Economische Inspectie zullen controleren. Ik heb immers geen financiële middelen om hiervoor bijkomende ambtenaren aan te stellen. Die inspecteurs werken echter heel hard en zeer goed. Ik verwijs hiervoor naar de controle op de koopjes. Tijdens de koopjesperiode hebben zij twintigduizend controles uitgevoerd. Hun bevoegdheid zal worden uitgebreid met de controle op de huwelijksbureaus.

Deze controleurs hebben de eed afgelegd en zij moeten ook artikel 29 van het Strafwetboek toepassen. Zij moeten bovendien alle overtredingen melden aan het Parket, zodat de nodige vervolgingen kunnen worden ingesteld. En uiteraard zal ook de algemene rechtspraak gelden.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Van Belle.

De heer Van Belle. — Mijnheer de Vice-Eerste minister, meent u dat de verslagen van die controleurs voldoende zullen geven? Hebben die controleurs volgens u voldoende inzicht in de zaak?

De heer Wathelet, Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken. — Zij zijn bevoegd voor de economische aspecten. Zij moeten nagaan of het bureau geregistreerd is en of het de wettelijke voorschriften naleeft. De rest is voor het Parket.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Suykerbuyk.

De heer Suykerbuyk. — Mijnheer de Voorzitter, ik dank de minister omdat hij, niettegenstaande de bestraffende woorden van de heer Cuyvers, het debat over de institutionele aspecten van dit ontwerp heeft willen aangaan.

De Voorzitter. — Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging, verklaar ik ze voor gesloten en bespreken wij de artikelen van het ontwerp van wet.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close, et nous passons à l'examen des articles du projet de loi.

L'article premier est ainsi rédigé:

Chapitre 1er. — Définition

Article 1er. Au sens de la présente loi, on entend par courtage matrimonial, toute activité consistant à offrir, moyennant rémunération, des rencontres entre personnes, ayant pour but direct ou indirect la réalisation d'un mariage ou d'une union stable.

Hoofdstuk I. — Definitie

Artikel 1. In de zin van deze wet wordt onder huwelijksbemiddeling verstaan elke activiteit waarbij tegen vergoeding ontmoetingen tussen personen worden geregeld die rechtstreeks of onrechtstreeks tot een huwelijk of tot een vaste relatie moeten leiden.

— Adopté.

Aangenomen.

Chapitre II. — Contrôle et surveillance

Art. 2. Aucune personne physique ou morale ne peut exercer une activité de courtage matrimonial si elle n'est préalablement enregistrée auprès du ministère des Affaires économiques.

Le Roi fixe les modalités de l'enregistrement.

Hoofdstuk II. — Controle en toezicht

Art. 2. Een natuurlijke persoon of een rechtspersoon mag niet aan huwelijksbemiddeling doen als hij niet voorafgaandelijk bij het ministerie van Economische Zaken is geregistreerd.

De Koning bepaalt de modaliteiten van de registratie.

— Adopté.

Aangenomen.

Chapitre III. — Des offres et des contrats de courtage matrimonial

Art. 3. § 1er. Toute annonce présentant un candidat au mariage ou à une union stable diffusée par une entreprise de courtage matrimonial doit comporter les mentions figurant à l'article 6, § 1er, 2°, à l'exception du numéro d'enregistrement ainsi que le numéro de téléphone de l'entreprise.

Lorsque plusieurs annonces sont diffusées simultanément par une même entreprise et par le même moyen de communication, ces mentions peuvent ne figurer qu'une seule fois, à condition d'être parfaitement apparentes et non équivoques.

Chaque annonce précise le sexe, l'âge, la situation familiale, le secteur d'activité professionnelle et le lieu de résidence de la personne concernée, ainsi que les qualités de la personne recherchée par elle.

L'entreprise doit pouvoir justifier de l'existence d'un accord de la personne présentée par l'annonce sur le contenu et la diffusion de celle-ci.

§ 2. Le numéro d'enregistrement ne peut être mentionné à des fins d'information ou de publicité, si ce n'est dans le contrat.

Hoofdstuk III. — Aanbod tot en overeenkomsten van huwelijksbemiddeling

Art. 3. § 1. Elke door een huwelijksbureau verspreide advertentie tot voorstelling van een persoon die een huwelijk of een vaste relatie wenst aan te gaan, moet de in artikel 6, § 1, 2°, vermelde gegevens bevatten, behalve het registratienummer, alsook het telefoonnummer van het bureau.

Wanneer hetzelfde bureau via hetzelfde kanaal verscheidene advertenties verspreidt, hoeven die gegevens slechts eenmaal vermeld te worden, mits zij volkomen duidelijk en ondubbelzinnig zijn opgesteld.

Elke advertentie vermeldt het geslacht, de leeftijd, de gezinstoestand, de aard van het beroep en de verblijfplaats van de betrokkene, alsook het profiel waaraan de gezochte persoon moet voldoen.

Het bureau moet kunnen bewijzen dat de in de advertentie voorgestelde persoon instemt met de inhoud en de verspreiding van die advertentie.

§ 2. Behalve in het contract mag het registratienummer niet vermeld worden voor informatieve noch voor publicitaire doeleinden.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 4. L'offre de rencontres entre tierces personnes visant directement ou indirectement à aboutir à un mariage ou à une union stable, ne peut concerner que des personnes majeures ayant effectué une demande en vue d'un mariage ou d'une union stable.

Toute offre faite, à un client déterminé, moyennant rémunération, doit faire l'objet d'un contrat écrit reproduisant les dispositions du présent chapitre.

Art. 4. Het voorstel om ontmoetingen tussen derden te organiseren met het oog op het rechtstreekse of onrechtstreekse uitlopen op een huwelijk of een vaste relatie mag slechts betrekking hebben op meerderjarige personen die daartoe een aanvraag hebben ingediend met het oog op een huwelijk of een vaste relatie.

Ieder voorstel gedaan tegen betaling aan een klant moet worden vastgesteld in een schriftelijke overeenkomst, die de bepalingen van dit hoofdstuk vermeldt.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 5. L'entreprise de courtage matrimonial doit remettre à toute personne qui en fait la demande un modèle des contrats qu'elle propose habituellement.

Art. 5. Het huwelijksbureau moet een ieder die erom verzoekt, een model overhandigen van de overeenkomsten die het gewoonlijk aanbiedt.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 6. § 1er. Le contrat écrit engageant l'entreprise de courtage matrimonial et le client doit mentionner à peine de nullité:

1° Les nom, prénom, lieu et date de naissance ainsi que le domicile du client;

2° Les nom, prénom ou la dénomination sociale, le domicile ou le siège social de l'entreprise de courtage matrimonial et son numéro d'enregistrement au ministère des Affaires économiques;

3° La date de prise d'effet du contrat;

4° La description exacte des services offerts par l'entreprise de courtage matrimonial dans le cadre du contrat;

5° Le prix à payer et les modalités de paiement éventuelles;

6° La clause de renonciation suivante, rédigée en caractères gras dans un cadre distinct du texte au recto de la première page: « Dans les sept jours ouvrables à dater du lendemain du jour de la signature du contrat, le client a le droit de renoncer sans frais ni indemnité au contrat à condition d'en prévenir l'entreprise de courtage matrimonial par lettre recommandée à la poste. »

§ 2. La description et les qualités de la personne recherchée par le client sont reprises dans le contrat. Cette description reprend au moins les éléments suivants: le sexe, l'âge, la situation familiale, le secteur d'activité professionnelle et le lieu de résidence de la personne recherchée.

Sous peine de nullité du contrat, l'entreprise doit obtenir l'approbation par écrit du client sur la façon dont les données personnelles précises seront communiquées à des tiers.

En outre, une distinction peut être opérée entre les données qui peuvent être rendues publiques et les données qui sont seulement envoyées à des personnes intéressées.

Art. 6. § 1. Op straffe van nietigheid moeten in de schriftelijke overeenkomst tussen het huwelijksbureau en de klant de volgende gegevens zijn opgenomen:

1° De naam, voornaam, geboorteplaats en -datum, alsmede de woonplaats van de klant;

2° De naam, voornaam of de benaming van het huwelijksbureau, de woonplaats of de maatschappelijke zetel van het huwelijksbureau en zijn registratienummer bij het ministerie van Economische Zaken;

3° De datum van inwerkingtreding van de overeenkomst;

4° De precieze omschrijving van de door het huwelijksbureau in het kader van de overeenkomst aangeboden diensten;

5° De kostprijs en de eventuele betalingsmodaliteiten;

6° het opzeggingsbeding, in vetjes in een los van de tekst staand kader op de voorzijde van de eerste bladzijde van de overeenkomst, luidend als volgt: « De klant heeft gedurende zeven werkdagen te rekenen van de dag volgend op die van de ondertekening van de overeenkomst, het recht om deze op te zeggen, kosteloos en zonder schadevergoeding, mits hij het huwelijksbureau daarvan bij ter post aangetekende brief in kennis stelt. »

§ 2. In de overeenkomst wordt een beschrijving en een profiel van de door de klant gezochte persoon gegeven. In deze beschrijving moeten ten minste volgende gegevens zijn opgenomen: geslacht, leeftijd, gezinstoestand, aard van het beroep en verblijfplaats van de gezochte persoon.

Op straffe van nietigheid van de overeenkomst moet het bureau de schriftelijke toestemming van de klant verkrijgen over de wijze waarop precieze persoonsgegevens aan derden zullen worden medegedeeld.

Tevens kan een onderscheid worden gemaakt tussen de gegevens die openbaar mogen worden gemaakt, en de gegevens die alleen aan belanghebbenden ter kennis mogen worden gebracht.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 7. § 1er. Le contrat de courtage matrimonial n'est parfait qu'après un délai de réflexion de sept jours ouvrables à dater du lendemain de sa conclusion.

Pendant ce délai de réflexion, le client a le droit de notifier à l'entreprise de courtage matrimonial qu'il renonce au contrat selon les modalités prévues à l'article 6, § 1er, 6°.

Aucun acompte ni paiement quelconque ne peut être exigé ou accepté du client, avant la fin de ce délai de réflexion.

§ 2. Le contrat de courtage matrimonial est établi pour une durée déterminée qui ne peut être supérieure à un an.

Il ne peut être renouvelé par tacite reconduction.

A l'expiration de chaque trimestre, chacune des parties peut mettre fin anticipativement au contrat par lettre recommandée à la poste adressée au moins quinze jours à l'avance, sans être tenue au paiement d'indemnités autres que celle prévue à l'alinéa suivant.

Le premier contrat peut prévoir l'obligation, pour le client qui y met fin anticipativement, de verser à l'entreprise une indemnité qui ne peut être supérieure à trente pour cent, vingt pour cent ou dix pour cent du prix global selon que la résiliation intervient à l'expiration du premier, du deuxième, ou du troisième trimestre.

Art. 7. § 1. De overeenkomst van huwelijksbemiddeling is pas voltrokken na het verstrijken van een bedenktijd van zeven werkdagen te rekenen van de dag die volgt op het sluiten van de overeenkomst.

Tijdens die bedenktijd heeft de klant het recht het huwelijksbureau mee te delen dat hij van de overeenkomst afziet, volgens de modaliteiten bepaald in artikel 6, § 1, 6°.

Van de klant mag generlei voorschot noch betaling worden geëist of aanvaard vóór het verstrijken van de bedenktijd.

§ 2. De overeenkomst van huwelijksbemiddeling wordt aangegaan voor een bepaalde tijd, die niet meer dan één jaar mag bedragen.

De overeenkomst kan niet stilzwijgend worden verlengd.

Bij het verstrijken van ieder kwartaal kan iedere partij de overeenkomst voortijdig beëindigen bij een ter post aangetekende brief, die ten minste vijftien dagen vooraf moet worden verstuurd, zonder dat zij andere dan de in het volgende lid bepaalde vergoedingen hoeft te betalen.

De eerste overeenkomst kan bepalen dat de klant die de overeenkomst voortijdig beëindigt, verplicht is aan het bureau een vergoeding te storten die niet hoger kan liggen dan respectievelijk dertig percent, twintig percent of tien percent van de totale prijs naargelang de verbreking geschiedt na het verstrijken van het eerste, het tweede of het derde kwartaal.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 8. § 1er. Le paiement du prix doit être échelonné sur la durée totale du contrat, en mensualités ou paiements trimestriels d'un montant égal.

§ 2. Nul ne peut, dans le cadre du contrat ou de son financement, faire signer par le client ou par la caution ou toute autre personne qui constitue une sûreté personnelle, une lettre de change ou un billet à ordre, en garantie du paiement des engagements contractés.

Nul ne peut de même accepter un chèque à titre de sûreté du paiement de la somme due par le client.

Art. 8. § 1. De betaling van de prijs moet worden gespreid over de totale duur van de overeenkomst, in maandelijkse of driemaandelijkse betalingen van een gelijk bedrag.

§ 2. Niemand mag, in het kader van deze overeenkomst of van de financiering ervan, door de klant, door de borg of door enig persoon die een persoonlijke zekerheid stelt, een wisselbrief of een orderbriefje doen ondertekenen als waarborg voor de betaling van de aangegane verbintenissen.

Evenzo mag niemand een cheque aanvaarden als waarborg voor de betaling van het door de klant verschuldigde bedrag.

— Adopté.

Aangenomen.

Chapitre IV. — Recherche et constatation des infractions

Art. 9. Sans préjudice des devoirs incombant aux officiers de police judiciaire, les agents commissionnés par le ministre des Affaires économiques sont compétents pour rechercher et constater les infractions prévues par la présente loi.

Les procès-verbaux dressés par ces agents font foi jusqu'à preuve du contraire.

Au surplus, les dispositions relatives à la recherche et à la constatation des infractions prévues par la législation sur les pratiques du commerce sont également applicables aux infractions prévues par la présente loi.

Hoofdstuk IV. — Opsporing en vaststelling van misdrijven

Art. 9. Onverminderd de plichten van de officieren van gerechtelijke politie zijn de door de minister van Economische Zaken aangestelde ambtenaren bevoegd om de in deze wet bedoelde misdrijven op te sporen en vast te stellen.

De processen-verbaal opgesteld door deze ambtenaren hebben bewijskracht tot bewijs van het tegendeel.

Bovendien zijn de in de wet betreffende de handelspraktijken vervatte bepalingen inzake de opsporing en vaststelling van misdrijven eveneens van toepassing op de in deze wet bedoelde misdrijven.

— Adopté.

Aangenomen.

Chapitre V. — Des sanctions

Art. 10. Les infractions aux dispositions des articles 2, 3, 4, 5, 6, 7, § 1er, et 8, § 2, seront punies d'un emprisonnement de quinze jours à trois ans et d'une amende de vingt-six francs à cent mille francs, ou d'une de ces peines seulement.

Sera puni des mêmes peines celui qui diffuse ou fait diffuser pour compte d'une entreprise de courtage matrimonial des annonces qui ne comportent pas les mentions prévues à l'article 3, § 1er.

Hoofdstuk V. — Strafbepalingen

Art. 10. Inbreuken op de bepalingen vervat in de artikelen 2, 3, 4, 5, 6, 7, § 1, en 8, § 2, worden gestraft met een gevangenisstraf van vijftien dagen tot drie jaar en met een geldboete van zesentwintig frank tot honderdduizend frank of met één van deze straffen alleen.

Met dezelfde straffen wordt gestraft, hij die voor rekening van een huwelijksbureau advertenties verspreidt of doet verspreiden, waarin de in artikel 3, § 1, bedoelde gegevens niet worden vermeld.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 11. Sera puni des peines prévues à l'article 496 du Code pénal:

1. Le responsable de l'entreprise de courtage matrimonial qui, sous prétexte d'une présentation de candidats au mariage ou à une union stable, aura mis en présence ou fait communiquer des personnes dont l'une est rémunérée par elle, ou se trouve placée directement ou indirectement sous son autorité, ou n'a pas effectué de demande en vue d'un mariage ou d'une union stable;

2. Le responsable de l'entreprise qui organise des rencontres en vue de la réalisation d'un mariage ou d'une union stable avec une personne fictive.

Art. 11. Met de in artikel 496 van het Strafwetboek gestelde straffen worden gestraft:

1. De verantwoordelijke van het huwelijksbureau die onder het voorwendsel van huwelijksbemiddeling huwelijkskandidaten of personen die een vaste relatie wensen aan te gaan, aan elkaar voorstelt dan wel personen met elkaar in contact brengt, terwijl een van hen door het huwelijksbureau wordt bezoldigd, onder rechtstreeks of onrechtstreeks gezag daarvan staat, of zelf geen verzoek met het oog op het aangaan van een huwelijk of een vaste relatie heeft gedaan;

2. De verantwoordelijke van het huwelijksbureau die met het oog op de totstandbrenging van een huwelijk of van een vaste relatie ontmoetingen met een fictief persoon organiseert.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 12. Sera puni d'un emprisonnement de quinze jours à trois ans et d'une amende de vingt-six francs à cent mille francs ou d'une de ces peines seulement, quiconque fait ou fait faire de la publicité pour des offres de rencontres ou fait une telle offre, dans des formes qui portent atteinte à la dignité humaine, notamment en présentant une image dégradante de l'homme ou de la femme.

Art. 12. Met een gevangenisstraf van vijftien dagen tot drie jaar en met een geldboete van zesentwintig frank tot honderdduizend frank of met één van deze straffen alleen wordt gestraft, hij die reclame maakt of doet maken voor voorstellen tot het organiseren van ontmoetingen, of een dergelijk voorstel doet onder een vorm die afbreuk doet aan de menselijke waardigheid, inzonderheid door een ontrendend beeld te geven van de man of de vrouw.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 13. Les personnes punies en vertu des dispositions précédentes peuvent, de plus, être condamnées à l'interdiction de l'exercice de leurs droits conformément à l'article 33 du Code pénal et, si l'infraction a été commise à l'occasion de l'exploitation d'un établissement offrant des services rémunérés de rencontres entre personnes ayant pour but direct ou indirect la réalisation d'un mariage ou d'une union stable, les Cours et tribunaux peuvent, en outre, conformément aux dispositions de l'article 386ter du Code pénal, ordonner la fermeture de l'établissement, interdire aux condamnés d'exploiter un tel établissement ou d'y être employés, et prononcer des peines pour infraction à la disposition du jugement ou de l'arrêt ordonnant la fermeture ou portant l'interdiction précitées.

Art. 13. Zij die krachtens de vorige bepalingen worden gestraft, kunnen tevens worden veroordeeld tot ontzetting van rechten overeenkomstig artikel 33 van het Strafwetboek en indien het misdrijf is gepleegd bij de exploitatie van een inrichting die tegen betaling voorstelt ontmoetingen te organiseren met het oog op de rechtstreekse of onrechtstreekse totstandbrenging van een huwelijk of een vaste relatie, kunnen de hoven en rechtbanken overeenkomstig de bepalingen van artikel 386ter van het Strafwetboek bovendien de sluiting ervan bevelen, aan de veroordeelden het verbod opleggen een dergelijke inrichting te exploiteren of erin tewerkgesteld te zijn, alsmede straffen uitspreken wegens inbreuk op de beschikking van het vonnis of het arrest waarbij voornoemde sluiting is bevolen of voornoemd verbod is opgelegd.

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 14. L'article 380quater, alinéa 2, du Code pénal est complété comme suit:

« Sera puni des mêmes peines, quiconque, par un moyen quelconque de publicité, incitera, par l'allusion qui y est faite, à l'exploitation sexuelle des adultes ou des enfants, ou utilisera une telle publicité dans le cadre d'une offre de services. »

Art. 14. Artikel 380quater, tweede lid, van het Strafwetboek wordt aangevuld als volgt:

« Met dezelfde straffen wordt gestraft hij die door enig publiciteitsmiddel aanzet, door de toespeling die er op wordt gemaakt, tot de seksuele uitbuiting van volwassenen of kinderen, of van een dergelijke publiciteit gebruik maakt in het kader van een aanbod van diensten. »

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 15. A l'article 2 de la loi du 26 mai 1914 sur la répression de la traite des blanches, les mots « les articles 379, 380, 380bis et 380ter du Code pénal » sont remplacés par les mots « les articles 379, 380, 380bis et 380ter du Code pénal et les articles 10, 11, 12 et 13 de la loi du ... tendant à réglementer et à contrôler les activités des entreprises de courtage matrimonial ».

Art. 15. In artikel 2 van de wet van 26 mei 1914 tot bestrijding van de handel in vrouwen en meisjes worden de woorden «de artikelen 379, 380, 380bis en 380ter van het Strafwetboek» vervangen door de woorden «de artikelen 379, 380, 380bis en 380ter van het Strafwetboek en de artikelen 10, 11, 12 en 13 van de wet van ... ertoe strekkende de exploitatie van huwelijksbureaus te regelen en te controleren».

— Adopté.

Aangenomen.

Art. 16. Les dispositions du livre Ier du Code pénal, y compris le chapitre VII et l'article 85, sont applicables aux infractions prévues par la présente loi.

Art. 16. De bepalingen van boek I van het Strafwetboek, met inbegrip van hoofdstuk VII en artikel 85, zijn van toepassing op de in deze wet omschreven misdrijven.

— Adopté.

Aangenomen.

Chapitre VI. — Dispositions finales

Art. 17. A l'exception des dispositions de l'article 2, la présente loi entre en vigueur un mois après sa publication au *Moniteur belge*.

L'article 2 entrera en vigueur à la date fixée par le Roi.

Les contrats conclus avant l'entrée en vigueur de la présente loi restent valables pendant la durée convenue.

Hoofdstuk VI. — Slotbepalingen

Art. 17. Deze wet treedt in werking een maand nadat ze in het *Belgisch Staatsblad* is bekendgemaakt, behalve wat artikel 2 betreft.

Artikel 2 treedt in werking op de door de Koning te bepalen datum.

De vóór de inwerkingtreding van deze wet gesloten overeenkomsten blijven geldig voor de duur waarvoor ze zijn gesloten.

— Adopté.

Aangenomen.

De Voorzitter. — We stemmen later over het ontwerp van wet in zijn geheel.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble du projet de loi.

INTERPELLATION DE M. HATRY AU VICE-PREMIER MINISTRE ET MINISTRE DE LA JUSTICE ET DES AFFAIRES ECONOMIQUES SUR «LES CONSEQUENCES NEFASTES POUR LES IMMEUBLES A APPARTEMENTS DE L'INACTION DONT TEMOIGNE LE DEPARTEMENT DES AFFAIRES ECONOMIQUES, EN CE QUI CONCERNE LES REGLES APPLICABLES AUX IMMEUBLES A APPARTEMENTS DOTES D'UN ASCENSEUR»

INTERPELLATIE VAN DE HEER HATRY TOT DE VICE-EERSTE MINISTER EN MINISTER VAN JUSTITIE EN ECONOMISCHE ZAKEN OVER «HET FEIT DAT HET DEPARTEMENT VAN ECONOMISCHE ZAKEN NIETS DOET AAN DE VOORSCHRIFTEN BETREFFENDE DE LIFTEN IN APPARTEMENTSGEBOUWEN EN DE NADELIGE GEVOLGEN DAARVAN VOOR DE APPARTEMENTSGEBOUWEN»

M. le Président. — L'ordre du jour appelle l'interpellation de M. Hatry au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques sur «les conséquences néfastes pour les immeubles à appartements de l'inaction dont témoigne le département des Affaires économiques, en ce qui concerne les règles applicables aux immeubles à appartements dotés d'un ascenseur».

La parole est à l'interpellateur.

M. Hatry. — Monsieur le Président, j'ai déjà évoqué à cette tribune ce problème de la réglementation particulièrement obscure et abusive en matière de sécurité des ascenseurs dans les immeubles à appartements. J'ai posé des questions écrites à ce sujet le 9 septembre 1987 et le 24 mai 1988; j'ai interpellé les ministres successifs des Affaires économiques, le 2 février 1989 et le 6 décembre 1990; j'ai, enfin, déposé deux propositions de loi, respectivement le 24 août 1988 et le 6 janvier 1992, ayant pour objectif de ne pas faire appliquer le règlement général pour la protection du travail aux immeubles à appartements qui ne comptent comme personnel salarié que les concierges.

Ce problème n'est donc pas nouveau. Il trouve son origine dans les deux arrêtés royaux adoptés le 2 septembre 1983 et le 12 décembre 1984 qui prévoient l'obligation, pour les immeubles gardés par un ou plusieurs concierges, d'appliquer le règlement général pour la protection du travail.

Le problème n'est pas négligeable, monsieur le Vice-Premier ministre. En effet, sont concernés soixante mille propriétaires dont ceux de petits immeubles à appartements — je citerais volontiers le chiffre de quatre-vingt mille — dans des villes comme Bruxelles, Anvers, Liège, Gand, Charleroi... Le total des dépenses imposées aux propriétaires de ces immeubles à appartements était estimé, il y a quelques années, à environ 50 milliards. Ce montant doit être revu à la hausse, notamment en raison de l'enchérissement des travaux et du coût salarial.

Lorsque des ascenseurs à trémies fermées font l'objet de cette obligation, le coût moyen des travaux s'élève à 750 000 francs. Lorsqu'il s'agit de trémies ouvertes, le montant peut dépasser 2 500 000 francs par ascenseur. Les propriétaires et, indirectement, les locataires sont donc confrontés à des dépenses obligatoires considérables par ces deux arrêtés royaux, particulièrement malvenus à mon sens et qui ont été adoptés à la seule initiative du ministre de l'Emploi et du Travail sous prétexte qu'il s'agissait de l'application d'un règlement ayant pour objet la protection des travailleurs. Ce qui est formellement de sa seule compétence.

Depuis 1984 et, surtout, depuis le 1er avril 1989, date à laquelle la nouvelle réglementation est entrée en vigueur, de nombreux propriétaires d'appartements urbains et leurs locataires se retrouvent donc dans une situation dramatique, traitée, j'ose le dire, avec insouciance; ils ne sont absolument pas en mesure de faire face à de telles dépenses. Et l'on ne doit qu'à une certaine négligence en matière d'exécution des travaux et de poursuite en ce domaine d'avoir pu éviter un drame.

Comment en est-on arrivé là? Une conjonction particulièrement regrettable de circonstances a abouti à une telle situation.

Le premier élément a consisté en une délibération de commission paritaire qui a conduit, le 29 mars 1976, à la conclusion d'une convention collective par la Commission paritaire nationale auxiliaire des employés. Les interlocuteurs étaient, d'une part, les grandes centrales syndicales des employés et, d'autre part, la FEB, censée représenter tous les employeurs. Cette convention collective assimile pour la première fois les concierges à des salariés. Antérieurement, ceux-ci étaient considérés, à mon sens à juste titre, comme des gens de maison. Le règlement général pour la protection du travail ne s'appliquait donc pas dans les immeubles qui n'employaient que des concierges. La convention collective a fait en sorte que le règlement général pour la protection du travail devienne applicable dans ce secteur. Selon moi, il s'agit d'une négligence regrettable dans le domaine des relations collectives du travail.

En effet, la FEB n'a pas été constituée pour représenter les milliers de propriétaires d'appartements ou d'immeubles à appartements de notre pays. Elle ne s'est donc pas préoccupée de ces problèmes et telle n'est d'ailleurs pas son rôle. Sous la pression syndicale, elle devait rencontrer la nécessité de conclure une convention collective, ce qu'elle a fait, avec, comme autre conséquence, une modification des horaires de travail. Ce n'est pas là le thème de mon intervention, laquelle concerne la nouvelle catégorie de salariés qui fut ainsi créée, avec les problèmes qui en découlent.

J'en viens à un deuxième point. Etant donné que le règlement général pour la protection du travail vise tous les salariés, des milliers d'immeubles sont tombés sous l'autorité de ce RGPT. ce

qui était relativement acceptable jusqu'à l'apparition des deux arrêts de 1983 et 1984 et des mesures qui furent prises pour rencontrer la situation particulière générée par les grands ascenseurs industriels installés dans les usines, les ateliers, les entrepôts. Ainsi, afin de remédier aux accidents qui se produisaient sporadiquement dans ce secteur, ces dispositions ont touché des milliers de citoyens qui, eux, n'étaient nullement concernés par le caractère éventuellement dangereux de certains ascenseurs ou monte-charge industriels. L'administration du travail est d'ailleurs incapable de fournir des statistiques dissociées pour les immeubles à appartements et pour les ensembles industriels; c'est dire à quel point la voie choisie en 1983 et en 1984 n'est pas la bonne.

Je rappellerai également que ces deux années coïncident avec le tréfonds de la crise économique précédente. Une certaine pression conjointe des installateurs d'ascenseurs et de leur personnel, dont les activités étaient insuffisantes, dans le domaine des constructions nouvelles, pour maintenir l'emploi, s'est exercée pour que l'on adopte le nouveau règlement général qui leur ouvrait de nouvelles possibilités. Cette conjonction malheureuse a conduit à la situation que j'évoque aujourd'hui et au sujet de laquelle j'avais déjà interpellé certains de vos prédécesseurs, monsieur le Vice-Premier ministre.

Je rappellerai également un autre élément, à savoir qu'il n'existe que quatre grands installateurs d'ascenseurs dans notre pays et que ces derniers n'ont pas une capacité de production et de personnel qualifié extensible à volonté. Débordés de commandes après les arrêts de 1983 et 1984 et confrontés à un redressement de la conjoncture dans le secteur de la construction, ces installateurs n'ont pas été en mesure de faire face à l'ensemble de la demande qui leur était adressée. Deux attitudes en ont résulté.

La première consistait à ne pas répondre aux commandes en prétextant que le ministère de l'Emploi et du Travail n'intervenait pas et en décrétant que le travail pouvait être exécuté plus tard.

La deuxième consistait à établir des devis tellement exagérés qu'ils décourageaient les propriétaires désireux de se mettre en règle. Ainsi, je peux citer l'exemple d'un immeuble équipé de deux ascenseurs pour douze appartements. Pour la mise en règle de chacun de ces deux ascenseurs en 1988, le devis s'élevait à 2,5 millions, ce qui représente environ un demi-million de frais pour chacun des douze appartements. Une pareille évolution de prix est inconcevable.

Monsieur le Vice-Premier ministre, je vais vous lire un extrait de l'édition du mensuel des consommateurs *Budgets et Droits*. Cette publication date de février 1989, soit trois mois avant l'entrée en vigueur définitive des deux arrêts royaux. «Voici l'exemple type d'une législation confuse dont l'application est coûteuse et qui, par dessus le marché, n'est exigée ni par les principaux intéressés ni par les faits... Nous ne nous étendrons pas sur ces fameuses normes techniques: elles couvrent pas moins de 25 pages du *Moniteur belge*.

Il n'est donc pas facile, pour un particulier, de vérifier dans quelle mesure l'installation actuelle de son immeuble correspond ou non aux nouvelles prescriptions. Seule possibilité: demander une visite de contrôle par un organisme agréé. Déjà dépassé par la technicité des dispositions, le particulier se voit en outre confronté à un double problème: celui du coût des travaux, qui pourra aisément s'élever à plusieurs centaines de milliers de francs; celui du champ d'application de la loi: son immeuble est-il ou non concerné? C'est à peu près en ces termes que nous nous exprimions déjà il y a plus de quatre ans, en 1984. Hélas, le brouillard est plus épais que jamais.

Compte tenu de la nature et du prix des travaux d'adaptation requis, le coût total de l'opération s'élèverait à plus de 20 milliards.»

J'estime quant à moi cette estimation trop faible. L'article poursuit en ces termes: «Une adaptation d'ascenseur peut aisément atteindre quelques centaines de milliers de francs.» Dans certains cas, elle peut être de l'ordre de 1,5 million à deux millions de francs. «Pour les petits immeubles privés, principalement dans les grandes villes, l'investissement est loin d'être négligeable. Coût élevé donc... pour une sécurité renforcée? Rien n'est moins sûr. Aucune statistique fiable ne semble justifier les dispositions

particulièrement sévères édictées par la loi. Au cours des dix dernières années, les accidents mortels causés par des ascenseurs seraient, au pire, au nombre de cinquante.»

J'estime que ce chiffre est élevé et qu'il justifierait, si ces accidents s'étaient produits dans des immeubles à appartements, la modification du règlement en question. Cependant, et je poursuis ma lecture: «Il s'agirait là d'un chiffre global comprenant notamment les cas d'imprudence manifeste et les accidents survenus dans les monte-charge et autres ascenseurs industriels.» Tous les accidents industriels y sont donc inclus. «Nous n'avons recensé, pour la même période, que sept décisions judiciaires» — en dix ans — «relatives à des dommages corporels ou matériels causés par des ascenseurs. En outre, les accidents graves ne sont pas nécessairement en corrélation avec la vétusté de l'ascenseur. Bien au contraire: il y aurait, proportionnellement, davantage d'accidents mortels et de défauts de fonctionnement avec des ascenseurs récents qu'avec des ascenseurs plus anciens (d'avant 1970). Enfin, il est troublant de constater que les principaux intéressés (propriétaires, locataires, gérants, concierges...) — pas plus que les organisations de consommateurs ou les syndicats — n'ont jamais été demandeurs.»

Je précise que la réponse à la question de savoir à quels immeubles le règlement général pour la protection du travail doit s'appliquer demeure incertaine.

Quatre interprétations, s'échelonnant de la plus élémentaire à la plus excessive, sont possibles. Si nous considérons les deux interprétations les plus limitées — notamment celle selon laquelle la loi est applicable à un immeuble gardé par un seul concierge ou lorsqu'une ou plusieurs firmes occupent du personnel sur plus d'un étage dans un immeuble — nous atteignons déjà le niveau que j'ai évoqué en début d'intervention. Les interprétations les plus larges concernent évidemment plus de monde.

Les conclusions de la revue *Budgets et Droits* sont les suivantes:

«1. Quand bien même la sécurité des ascenseurs laisserait à désirer, on doit se préoccuper du sort de tous les usagers d'ascenseurs et pas uniquement d'une catégorie d'entre eux. L'incertitude juridique qui ressort du texte actuel est inadmissible.

2. N'aurait-il pas été indispensable de demander, lors des travaux préparatoires, l'avis des principaux intéressés, à savoir les utilisateurs?»

Comme vous le savez, seuls les «ascensoristes» et leur personnel ont été interrogés, alors qu'ils ne me paraissent pas du tout être représentatifs de ce secteur socio-économique.

«3. La sécurité n'est pas une notion abstraite; elle doit être notamment appréciée en fonction des faits et de la faisabilité économique. En d'autres termes, les lacunes et les problèmes constatés sont-ils graves et fréquents? Et le renforcement de la sécurité est-il en rapport avec le coût qu'il entraînerait?

4. Enfin, pourquoi édicter des normes techniques valables uniformément pour tous les ascenseurs quels qu'ils soient et quelle que soit l'importance des travaux requis? Il faudrait prévoir des exceptions et des mesures transitoires plus souples, ainsi que des normes ajustées en fonction des dangers potentiels.»

Telles sont les considérations de *Budgets et Droits* à ce sujet.

Heureusement, certains faits nouveaux se sont produits. A ce sujet, je rappellerai deux éléments additionnels.

Tout d'abord, le 29 juin 1990, le Conseil de la consommation a émis un avis qui touchait les ascenseurs du type de ceux décrits plus haut, utilisés dans des immeubles servant essentiellement à l'habitation et où les seuls salariés occupés sont un ou une concierge. Il est évident que cet avis est précisément de nature à rencontrer certains soucis que je viens d'évoquer.

Un projet de directive a ensuite vu le jour au niveau européen. Compte tenu du principe de subsidiarité notamment, il est cependant quelque peu dépassé aujourd'hui. En effet, je ne pense pas que le problème de la sécurité dans les ascenseurs de toutes les grandes cités de la Communauté implique que cette dernière édicte des règlements uniformes, applicables dans les centaines de villes concernées.

Par conséquent, même si un projet de directive — document COM. (92) 35 final du 1er juillet 1992 — élaboré par la Commission européenne a, à ce jour, donné lieu à un avis du Comité éco-

nomique et social des Communautés européennes, je considère qu'il ne faut pas attendre une directive communautaire en la matière. Le ministre doit aller de l'avant sur la base de l'avis du Conseil de la consommation. Il doit éliminer cette incertitude, d'autant plus que le maintien des deux arrêtés adoptés par le ministre de l'Emploi et du Travail donnerait lieu à des dépenses importantes. Or, il a pris ces arrêtés — je n'hésite pas à le dire — sans aucune consultation de ses collègues du Conseil des ministres, ce qui était justifié du point de vue juridique, puisque l'application du RGPT ne dépend que de lui. Toutefois, si son prédécesseur avait eu connaissance des retombées des arrêtés en question, il se serait bien gardé de les faire adopter par le Roi et d'appliquer la réglementation à tous les ascenseurs.

Je voudrais vous poser quelques questions, monsieur le ministre. Il est temps que nous adoptions, en cette matière, une position claire et rapide.

Tout d'abord, sur la base des principes que je viens de définir, ne jugez-vous pas opportun de soustraire de ce régime les immeubles à appartements n'abritant aucune activité professionnelle et dont le seul salarié est le concierge ?

En outre, l'avis rendu par les milieux concernés va dans le même sens. Dès lors, en vous référant de façon circonstanciée et précise, et ce même s'il n'est pas unanime, à cet avis du Conseil de la consommation, que je ne vais pas détailler ici, ne conviendrait-il pas que vous preniez, dans les meilleurs délais, en fonction des deux bases juridiques contenues dans cet avis, une mesure permettant d'augmenter la sécurité en ce qui concerne ces ascenseurs, sans pour autant leur appliquer une réglementation entraînant une dépense variant entre 700 000 et 800 000 francs ou entre 2 000 000 et 2 500 000 francs par ascenseur ?

Il devient urgent de résoudre ce dossier en suspens depuis bien trop longtemps. Les milieux intéressés sachant que je suis intervenu plusieurs fois à cet égard, je reçois de nombreux appels téléphoniques me demandant les raisons de l'inaction quasi totale du Gouvernement en la matière, exception faite des deux arrêtés pris en 1983 et 1984, qui font d'ailleurs l'objet des plus vives critiques dans la mesure où le RGPT est appliqué à des immeubles qui ne devraient pas être soumis à ce règlement. (*Applaudissements.*)

M. le Président. — La parole est à M. Wathelet, Vice-Premier ministre.

M. Wathelet, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques. — Monsieur le Président, il existe une différence et une ressemblance entre l'expérience de M. Hatry et la mienne en la matière. La différence est la suivante : je ne reçois jamais de lettres ni d'appels téléphoniques à ce sujet. Quant à la ressemblance, bien que je ne puisse pas vous donner de réponse définitive, monsieur Hatry, ce qui vous décevra certainement, je me sens toutefois assez proche de votre position de principe : j'estime que nous devrions pouvoir modifier la réglementation en ce qui concerne les ascenseurs des immeubles dans lesquels le personnel est seulement composé d'un concierge.

Je voudrais rappeler brièvement la législation en la matière. Le RGPT est appliqué aux ascenseurs des immeubles privés dans lesquels du personnel est employé. Cette disposition est interprétée de façon très large. En effet, d'une part, elle s'applique aux immeubles où des travailleurs sont occupés à un seul étage et, d'autre part, les concierges sont considérés comme faisant partie du personnel.

Je rappelle la réglementation en vigueur. Vous avez cité les arrêtés du 2 septembre 1983 et du 12 décembre 1984 et rappelé les exigences plus strictes qu'ils ont entraînées.

Par ailleurs, les fabricants ne mettent actuellement sur le marché que des ascenseurs conformes à la norme européenne EN81 et à la directive relative aux ascenseurs neufs, que l'immeuble abrite ou non du personnel. Cela se justifie d'ailleurs pleinement du point de vue de la rentabilité.

Cependant, il n'existe aucune réglementation pour les immeubles privés, dans la mesure où aucun travailleur n'y est occupé et où l'ascenseur est ancien. Toutefois, en cas d'accident, la non-observation des règles du RGPT peut être considérée par le juge comme un défaut de prévoyance et entraîner des poursuites.

M. Claes a répondu à votre interpellation et a cité un avis rendu, en date du 29 juin 1990, par le Conseil de la consommation, conseil qui avait été saisi d'un projet d'arrêté royal tendant à instaurer une réglementation unique ou, en tout cas, à étendre un certain nombre d'exigences en matière de sécurité aux ascenseurs actuels des immeubles privés.

Je répondrai à cette question d'étendre les mesures de sécurité aux ascenseurs existants des immeubles n'employant pas de personnel, et me bornerai à relever un certain nombre de problèmes qui me poussent à m'interroger sur l'opportunité de cette réglementation.

Tout d'abord, ainsi que vous l'avez indiqué, peu d'accidents ont été constatés, et il est significatif de remarquer que les assureurs eux-mêmes ne sont pas demandeurs de ce genre de réglementation, ce qui serait inévitablement le cas si le nombre d'accidents était important.

Il est vrai qu'un accident est souvent dramatique. Bien qu'il soit déconseillé aux enfants de prendre l'ascenseur sans être accompagnés, il peut arriver qu'ils passent une main à travers le grillage ou qu'ils se penchent au-dessus de la rambarde pour voir monter l'ascenseur. Ces accidents sont d'autant plus fréquents que les ascenseurs sont anciens.

Cependant, la mise en œuvre des mesures envisagées, avec l'interprétation large que vous avez soulignée, ne peut se traduire que par un coût significatif pour les propriétaires, ce qui se répercuterait inévitablement sur le prix des loyers.

Monsieur Hatry, vos chiffres sont encore plus alarmants que les miens. En effet, d'après les estimations qui m'ont été fournies, la mise en conformité avec la réglementation de la totalité du parc des ascenseurs existant dans des immeubles sans personnel coûterait environ dix milliards. Vous avez cité des chiffres allant de 20 à 50 milliards. Votre argument renforce encore plus mon sentiment dans la mesure où je ne crois pas qu'il soit possible, aujourd'hui, d'imposer à bref délai — surtout en raison du nombre peu élevé d'accidents — une charge supplémentaire de cette envergure aux propriétaires et aux locataires.

Un autre élément renforçant mon point de vue est la diminution du nombre d'ascenseurs concernés par cette réglementation. En effet, petit à petit, les ascenseurs anciens sont remplacés — sauf ceux qui sont classés — et tous les constructeurs se conforment au RGPT, même quand ils n'y sont pas obligés, aussi pour les ascenseurs d'immeubles privés n'abritant pas de personnel.

Comme dit précédemment, sur la base de l'avis du Conseil de la consommation, un projet d'arrêté royal avait été élaboré, fondé sur la loi du 11 juillet 1961 relative aux instruments dangereux. A première vue, la base légale n'est pas suffisante pour pouvoir adopter ce projet d'arrêté royal, mais l'argument juridique sera-t-il suffisant ?

Enfin, une proposition de directive est en cours de discussion, fixant des objectifs de sécurité pour tout ascenseur commercialisé, que ce soit ou non dans un immeuble employant du personnel. Je ne vous suis pas lorsque vous dites que cette directive est dépassée, mais je suis néanmoins prêt à approfondir la question. Tous les ascenseurs commercialisés devraient être conformes à une norme européenne, et ceux qui sont mis aujourd'hui sur le commerce le sont.

Le Parlement européen a rendu un avis important à ce sujet, dans la mesure où il demande la rétroactivité de ce principe. Nous serions donc confrontés à nouveau au problème que vous dénoncez. J'attends la réponse que donneront la Commission et le Conseil à cet avis du Parlement européen.

Votre interpellation est positive en ce sens qu'elle m'a obligé à me pencher sur cette problématique. En effet, la réglementation extrêmement stricte ayant été interprétée de la manière la plus large possible, son application en a été rendue impossible et l'insécurité augmentée.

Une modification éventuelle de la réglementation ira dans le sens de ce que vous avez esquissé.

M. le Président. — La parole est à l'interpellateur.

M. Hatry. — Monsieur le Président, je remercie le ministre pour sa prise de position nettement plus constructive que ne l'étaient les réponses à mes deux interpellations précédentes. Je

voudrais toutefois attirer son attention sur le fait qu'il n'y a rien d'aussi néfaste dans un pays comme la Belgique, où l'on a déjà tendance à ne pas respecter les réglementations, que de voir subsister, et ce depuis sa date d'entrée en vigueur au 1er avril 1989, une disposition qui est allègrement violée et qui risque, si un accident important devait survenir, de mettre en cause jusqu'à l'autorité publique qui n'a pas veillé au respect des règles en la matière.

C'est pourquoi je plaide pour que, sans attendre l'évolution de la législation européenne qui, à mon sens, ne concernerait que les nouveaux ascenseurs installés après une certaine date, vous mettiez en chantier, monsieur le Vice-Premier ministre, un projet belge qui, d'après l'avis du Conseil de la consommation, peut d'ailleurs prendre une autre base juridique que la législation de 1961, de manière à lever cette incertitude vraiment dramatique. L'avis du Conseil de la consommation est suffisamment détaillé, circonstancié et précis — un projet d'arrêté en a d'ailleurs été tiré — pour que le Conseil des ministres approuve un document et le soumette à l'avis du Conseil d'Etat, pour relever les faiblesses d'une disposition de ce genre et y remédier. La situation a suffisamment duré et, c'est probablement là mon seul point de désaccord avec le ministre, je ne crois pas qu'il soit urgent d'attendre; au contraire, il est urgent de ne plus attendre.

M. le Président. — En conclusion de cette interpellation, j'ai reçu deux motions.

La première émane de Mme Herzet et de M. Van Belle, et est ainsi rédigée :

« Le Sénat,

Ayant entendu l'interpellation de M. Hatry au ministre des Affaires économiques,

Demande instamment à celui-ci de clarifier le problème posé par la réglementation des ascenseurs

1. En soustrayant les immeubles à appartements destinés au seul logement et ne disposant que de concierges à son service au règlement général sur la protection du travail, suivant la proposition de M. Hatry du 6 janvier 1992;

2. En élaborant une réglementation des ascenseurs de ces mêmes immeubles à appartements, conformément à l'avis émis par le Conseil de la consommation le 29 juin 1990. »

La seconde, déposée par MM. Verschueren et Matthijs ainsi que par Mme Cahay, est rédigée comme suit :

« Le Sénat,

Ayant entendu l'interpellation de M. Hatry au Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques sur « les conséquences néfastes pour les immeubles à appartements de l'inaction dont témoigne le département des Affaires économiques, en ce qui concerne les règles applicables aux immeubles à appartements dotés d'un ascenseur », et la réponse du Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Affaires économiques,

Passe à l'ordre du jour. »

« De Senaat,

Gehoord de interpellatie van de heer Hatry tot de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken over « het feit dat het departement van Economische Zaken niets doet aan de voorschriften betreffende de liften in appartementsgebouwen en de nadelige gevolgen daarvan voor de appartementsgebouwen », en het antwoord van de Vice-Eerste minister en minister van Justitie en Economische Zaken,

Gaat over tot de orde van de dag. »

Nous procéderons ultérieurement au vote sur la motion pure et simple, qui bénéficie de la priorité.

Wij stemmen later over de eenvoudige motie, die de voorrang heeft.

L'incident est clos.

Het incident is gesloten.

INTERPELLATIE VAN DE HEER GOOVAERTS TOT DE MINISTER VAN MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE, VOLKSGEZONDHEID EN LEEFMILIEU OVER «DE VERDERE ERKENNING VAN DE TITEL TANDARTS-ORTHODONTIST»

INTERPELLATION DE M. GOOVAERTS AU MINISTRE DE L'INTEGRATION SOCIALE, DE LA SANTE PUBLIQUE ET DE L'ENVIRONNEMENT SUR «LA RECONNAISSANCE ULTERIEURE DU TITRE D'ORTHODONTISTE»

De Voorzitter. — Aan de orde is de interpellatie van de heer Goovaerts tot de minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu over «de verdere erkenning van de titel tandarts-orthodontist».

Het woord is aan de interpellant.

De heer Goovaerts. — Mijnheer de Voorzitter, orthodontisten houden zich bezig met anomalieën van de tandstand. Op de ongeveer 7 500 tandartsen in ons land werken er tussen 150 en 200 exclusief als orthodontist. Weinige orthodontisten zijn geconventioneerd.

Een richtlijn van de EG van 25 juli 1978 inzake de onderlinge erkenning van diploma's met betrekking tot de tandheelkunde, het recht van vestiging en het vrije verrichten van diensten behandelde eveneens de titel van orthodontist.

Een tweede richtlijn van dezelfde datum heeft betrekking op de coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de werkzaamheden van de beoefenaar der tandheelkunde. In artikel 2 worden de minimumvoorwaarden om als specialist in de tandheelkunde te worden beschouwd, opgesomd. Ten einde de Europese richtlijn desaan gaande om te zetten in het Belgisch recht dient te worden overgegaan tot oprichting van een Hoge Raad voor de tandheelkunde. In dat kader moeten tevens erkenningscriteria voor de orthodontisten worden uitgevaardigd.

In Nederland en Duitsland gebeurde die erkenning vele jaren geleden. Indien men in andere Europese landen de titel van specialist in de tandheelkunde en orthodontist vastlegt en beperkingen met betrekking tot de specialisatie heeft ingevoerd, moeten daarvoor redenen van volksgezondheid bestaan. Dit betekent niet dat uit het oog mag worden verloren dat een corporatistische neiging mogelijk is. In ons land bestaat nogal wat onduidelijkheid over wie wat doet in deze materie en wie bekwaam is om het te doen. In België kan elke tandarts orthodontische daden stellen en zijn vier verenigingen van orthodontisten actief. Daarbij zijn een aantal leden aangesloten en worden zowat volgens eigen criteria de orthodontisten van eigen strekking erkend, zij het dat de EG-richtlijn ook gedeeltelijk als leidraad dient. Dit is niet gunstig voor de volksgezondheid. Het is echter wel nodig dat alle bekwame orthodontisten vertegenwoordigd worden in een hoge raad of een ander op te richten organisme.

De prestaties orthodontie zijn zeer beperkt terugbetaalbaar. In deze tijden van budgettaire beperkingen moet de vastlegging van criteria van erkenning niet noodzakelijk leiden tot de opstelling van specifieke nomenclatuur en voorwaarden voor terugbetaling. Ook daar moet worden gewaakt voor samenwerking ten bate van de patiënt en moet een oorlog tussen de verschillende belangengroepen worden vermeden. Eveneens moet worden vermeden dat de patiënt, consument van gezondheidszorgen, van her naar der wordt gestuurd zonder dat hij eigenlijk weet wat de tandheelkundige specialisatie is van de behandelende tandarts. Het staat immers vast dat een aantal praktici zonder voldoende vorming en kennis zich op het terrein van de orthodontie begeven, met soms onaangename en onaantoonbare gevolgen voor de patiënt als consument van gezondheidszorgen.

Een studie die een paar weken geleden verscheen schetst de relatie tussen de demografie en de tandartsenpopulatie in Vlaanderen tussen 1970 en 2023. Daarin kan men onder meer lezen : « Tot 1995 kan men verwachten dat ongeveer 90 tandartsen per jaar zullen

afstuderen aan de Vlaamse universiteiten. Dat is veel meer dan het aantal tandartsen dat op pensioen gaat op 65 jaar zodat het tandartsenbestand blijft toenemen. De leeftijdsstructuur van de populaties geneesheren en tandartsen is immers gekenmerkt door een zeer groot overwicht van de jongere leeftijdsgroepen. » En verder: « sinds 1970 is het aantal tandartsen in de RIZIV-statistieken bijna verdrievoudigd in België. In het Vlaamse Gewest is de aangroei nog groter: 3,4. Het gevolg is dat het potentiële patiëntenbestand per tandarts belangrijk daalde, namelijk van ongeveer 1 per 4 000 inwoners rond 1970 naar 1 tandarts per 1 300 à 1 400 in de jaren 90. Het aantal inwoners per tandarts bedroeg 1 376 in Vlaanderen einde 1991 en zal vermoedelijk dalen naar 1 220 binnen de komende dertig jaar. Deze cijfers liggen ver onder de norm van de Wereldgezondheidsorganisatie voor het jaar 2000 namelijk 4 000 per tandarts. »

Uit de studie blijkt ook dat vanaf 1980 steeds meer buitenlanders een wettelijk tandartsdiploma halen in België, vooral aan de Franstalige universiteiten. Dit wordt verklaard door het gemakkelijk homologeren van het diploma middelbaar onderwijs van EG-burgers en de afwezigheid van een numerus clausus in België. Door in ons land te studeren kunnen buitenlanders de numerus clausus van hun eigen land omzeilen en indien zij dat wensen, zich vestigen in België of Vlaanderen. Aangezien de titel « tandarts-orthodontist » in ons land niet wettelijk wordt erkend, kunnen onze landgenoten niet in de andere Europese landen aan de slag, hoewel de universitaire vorming in ons land zeker niet moet onderdoen voor deze in het buitenland.

Mevrouw de minister, hoe denkt u over de tandartsenpopulatie in ons land? Welke maatregelen zult u nemen opdat de patiënt-consumment door een bekwaame specialist in de orthodontie zou worden verzorgd?

Welke maatregelen overweegt u voor de erkenningscriteria voor de orthodontisten, voor de erkenning van organisaties voor orthodontisten en voor de oprichting van een hoge raad?

Wat zijn de plannen van de Regering inzake de terugbetaling van orthodontische prestaties na opstelling van een nomenclatuur? (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Matthijs.

De heer Matthijs. — Mijnheer de Voorzitter, de titel van tandarts-specialist in de orthodontie is erkend bij koninklijk besluit sedert december 1991. De voorwaarden of de erkenningsnormen zijn echter nog niet vastgelegd. De opleidingsduur voor de specialisatie in de orthodontie verschilt naargelang van de universitaire instelling. De toekenning en het voeren van een titel houdt « exclusiviteit » in. Dit betekent dat de beoefenaars ervan zich tot dit specifieke domein van de tandheelkunde beperken, namelijk het rechtzetten van de tanden en het corrigeren van de tandbogen ten opzichte van elkaar en dit hoofdzakelijk door middel van vaste en/of losse apparatuur.

Het probleem bij de erkenning is het gebrek aan eensgezindheid over de beroepsvereisten binnen de beroepssector zelf. Er bestaan momenteel zeker drie à vier beroepsverenigingen die elk een eigen invalshoek hebben. De ene vereniging laat elke geïnteresseerde in de orthodontie toe. Een andere laat enkel de personen toe die zich beroepen op de « exclusiviteit », ongeacht of zij al dan niet een opleiding hebben gevolgd. Nog een andere beroepsvereniging laat enkel universitair gevormden toe.

Op Europees niveau groeit binnen de academische wereld een consensus dat een opleiding van drie à vier jaar na het behalen van de licentie in de tandheelkunde zeker volstaat om de titel van orthodontist te voeren. Dit staat in schril contrast met de opleiding van één dag per maand gedurende drie jaar die sommige huidige beoefenaars soms in Parijs en meer nog in Rijsel hebben gevolgd. Dit komt neer op een opleiding van 30 dagen en ook deze personen maken aanspraak op exclusiviteit. Sommige orthodontisten voelen zich geroepen om jongere collega's op te leiden. In de praktijk zijn dit echter goedkope werkkrachten.

Het is evident dat de bescherming van de patiënt moet worden gegarandeerd en dat erkenning en reglementering om een aantal redenen zijn vereist.

Ten eerste, het percentage van de kinderen onder de veertien jaar dat een orthodontische behandeling begint, stijgt enorm. 70 pct. van hen kan een dergelijke behandeling gebruiken en doet dat meestal ook.

Ten tweede, de technieken en de inzichten zijn dermate geëvolueerd dat die niet meer in het normale curriculum van een tandarts kunnen worden opgenomen. Zeker als een vaste, bovendien zeer kostelijke apparatuur is vereist, moet worden gestreefd naar een minimaal aantal mislukkingen. Trouwens, bepaalde mutualiteiten raden in folders hun leden het volgende aan: « Er is wel veel kwaliteitsverschil tussen de tandarts die af en toe een orthodontische behandeling doet en de orthodontist die alleen orthodontie beoefent. »

Ten derde, is er het feit van de Europese integratie. In landen als Nederland, Zwitserland, Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitsland en Oostenrijk, maar ook in de Scandinavische landen, in Canada en de Verenigde Staten is de orthodontie erkend als specialiteit. Enkel als men aan bepaalde normen voldoet, mag men de titel voeren en de specialisatie beoefenen. In alle geciteerde landen is dit een universitaire opleiding, verlengd met een stageperiode. De duurtijd van deze laatste verschilt echter van land tot land.

Het ligt voor de hand dat de patiënt recht heeft op een goede behandeling. Om die te kunnen verstrekken is een goede en gespecialiseerde opleiding nodig. Personen die deze met succes hebben beëindigd, moeten dan ook herkenbaar zijn.

Het feit dat een gedeelte van de prestaties van de orthodontist specialist nu reeds door de mutualiteiten wordt terugbetaald, bewijst dat de orthodontie duidelijk een medische prestatie is. Inderdaad, tandcorrectiebehandelingen en orthodontische prestaties leiden tot een perfect functionerend kauworgaan, een correcte spraakfunctie en tot minder tandbederf. Ook de esthetiek is belangrijk: het gebit bepaalt nu eenmaal de esthetiek van het gezicht.

Het staat vast dat er binnen het RIZIV-budget weinig ruimte is voor een aanpassing van de huidige middelen voor orthodontische behandelingen. Een optimale benutting van de beschikbare middelen vereist een erkenning van de specialiteit, omdat alleen bevoegde en goed opgeleide personen aan de kinderen een goede en correcte behandeling kunnen garanderen. Het belang en de zekerheid van de patiënt primeren. Indien in de toekomst de nomenclatura en het budget zouden worden aangepast zal er ook ruimte voor een conventie komen.

Derhalve ware het geraadzaam de erkenningsprocedures aan te vatten en dienen de erkenningscommissies binnen afzienbare tijd tot conclusies te komen en overgangsmaatregelen voor te stellen, bijvoorbeeld een examen, het voorleggen van enkele bewijskrachtige documenten en enkele jaren exclusieve praktijk. Ook het VVT (Verbond der Vlaamse tandartsen) is vragende partij voor een spoedige erkenning en stelt de eisen vrij hoog.

Om al deze redenen kwamen de voornaamste orthodontie-professoren van Europa en ook van andere landen als Amerika tot het besluit een rapport samen te stellen dat de vereisten van een degelijke orthodontie-opleiding bundelt. Het eindrapport « Erasmus-postgraduate training in Europe » is in het bezit van de verschillende Europese universiteiten.

M. le Président. — La parole est à M. Hatry.

M. Hatry. — Monsieur le Président, je serai très bref.

Les deux intervenants précédents ont évoqué avec raison le problème des soins dentaires en Belgique.

Ce secteur risque en effet de subir les conséquences négatives de la conjonction d'une relative négligence observée en Belgique en matière de soins dentaires avec l'introduction du système des enveloppes, rendu sans doute nécessaire pour des raisons budgétaires.

Toutefois, selon moi, l'application de ce système pourrait se révéler désastreuse si les dépenses étaient totalement « clichées » en fonction du passé. D'autres dispositions devraient donc être envisagées. On pourrait, par exemple, songer à modifier régulièrement ces enveloppes, à transférer certaines sommes d'une enveloppe à une autre et à ajuster vers le haut un art médical qui s'amé-

liore déjà à certains égards. En effet, lorsque des dépenses sont faites en fonction d'un état de soins qui, soyons modestes, n'est probablement pas considéré comme le meilleur en Europe, on « cliche » cet art de guérir à un niveau qui, pour les différentes raisons évoquées par MM. Goovaerts et Matthijs, devrait pour tant être amélioré en fonction des techniques modernes.

Au cours des dernières années, cette activité médicale a, dans l'ensemble, été traitée avec une certaine négligence et les recherches en vue d'une adaptation à l'évolution des techniques modernes ont été insuffisantes. Dès lors, je crains que la Belgique ne soit pas en mesure d'améliorer, en raison des enveloppes budgétaires, le niveau des soins médicaux dentaires que mérite notre population. C'est la raison pour laquelle je souhaitais vivement attirer l'attention de notre assemblée, ainsi que celle des deux ministres présents, sur ces points. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Onkelinx.

Mevrouw Onkelinx, minister van Maatschappelijke Integratie, Volksgezondheid en Leefmilieu. — Mijnheer de Voorzitter, het koninklijk besluit van 25 november 1991 bevat inderdaad de lijst van de bijzondere beroepstitels voorbehouden aan de beoefenaars van de geneeskunde, met inbegrip van de tandheelkunde. Voor de tandheelkunde zijn twee titels voorbehouden, namelijk de titel van algemeen tandarts en de titel van tandarts-specialist in orthodontie.

Om de tandartsen-specialisten in orthodontie te kunnen erkennen moeten eerst de modaliteiten en de erkenningsprocedures door de Koning worden bepaald. Een ontwerp dat tot doel heeft de erkenningsmodaliteiten van de tandartsenspecialisten en van de algemene tandartsen vast te stellen werd met dit doel voorbereid. Dit ontwerp was eenvoudig een omzetting van het koninklijk besluit van 21 april 1983 tot vaststelling van de erkenningsmodaliteiten van de geneesheren-specialisten en van de huisartsen.

Cependant, vu les nombreux problèmes de procédure et de contestation enregistrés, j'ai décidé de modifier l'arrêté royal fixant les modalités d'agrément des médecins spécialistes et des médecins généralistes afin d'alléger la composition des organes d'avis et d'améliorer le fonctionnement de la procédure dans le sens, notamment, d'une plus grande sécurité juridique. La priorité doit donc être donnée au remaniement de la procédure générale telle qu'elle pourra être appliquée ensuite *mutatis mutandis* aux dentistes. Lorsque les décisions seront prises à l'égard de la procédure générale, deux projets concordants seront spécifiquement développés : l'un à l'intention des médecins et l'autre à celle des dentistes.

Pour répondre aux diverses questions qui m'ont été posées, je souhaite à l'évidence obtenir un maximum de garanties en ce qui concerne la compétence et la qualité des soins dispensés par les orthodontistes. C'est la raison pour laquelle je désire traiter ce dossier en parallèle avec celui relatif aux modalités d'agrément des médecins et tirer de la consultation que je viens d'effectuer auprès des commissions d'agrément de ces mêmes médecins un maximum d'enseignement. En effet, certains recours et plaintes m'ont fait prendre conscience du fait que le système mis en place ne donnait pas entière satisfaction. Je souhaite donc apporter des précisions, puisque la structure globale n'est pas contestée.

A cet effet, j'ai demandé l'avis et les suggestions des cinquante-six présidents de commissions d'agrément. Sur la base des avis rendus, j'introduirai un amendement à l'arrêté royal du 21 avril 1983. Ces commissions sont composées paritairement des représentants des associations professionnelles et des universités. Les associations professionnelles des orthodontistes seront donc consultées en temps voulu puisque je compte m'inspirer de la procédure adoptée à l'égard des médecins pour définir celle qui sera d'application à l'égard des dentistes.

L'installation de ces instances tarde vraisemblablement pour les prestataires concernés et leurs associations représentatives; cela est tout à fait exact. N'oublions cependant pas, monsieur Hatry, qu'elle n'a été rendue possible que grâce à la loi du

19 décembre 1990, parue au *Moniteur belge* du 29 décembre de la même année, et qui prévoit, par amendement à l'arrêté royal 78 du 10 novembre 1967, la possibilité de définir des qualifications et des titres particuliers. Un retard important doit donc être comblé. Nous nous y sommes attelés dès avant 1990; en effet, à côté des dentistes et des orthodontistes — qui font l'objet de la présente interpellation — trente-quatre spécialisations médicales ont été définies. Le problème de l'offre en matière de soins dentaires n'en sera pas pour autant résolu. Cette problématique doit être intégrée de manière plus globale dans notre excédent généralisé en prestataires de soins, hormis les infirmières. Elle relance également le débat vers un éventuel *numerus clausus*, souvent évoqué, et qui concerne essentiellement les Communautés responsables de l'enseignement et donc de la formation. Pour ma part, tout comme mon collègue des Affaires sociales, je suis opposée à toute forme de loi d'établissement — solution proposée par d'autres — pour installer une sélection à la fin des études, donc à l'accès à la sécurité sociale.

Je souhaite avoir tous mes apaisements sur un dernier point. Je veux parler du risque, si l'on impose un *numerus clausus*, de défavoriser ceux qui ont accompli leurs études en Belgique, par rapport à ceux qui les ont faites dans un pays où un tel système n'existe pas. Ce problème n'est pas simple et des négociations actuellement sont en cours sur ce point avec les Communautés.

Je suis, par principe, opposée à la loi d'établissement, mais je ne veux pas fermer les yeux face à ce problème de discrimination entre les étudiants ayant ou non été confrontés au problème du *numerus clausus*.

La question relative au remboursement des prestations d'orthodontie relève exclusivement de mon collègue des Affaires sociales, auquel la question devra être posée. Il est clair, cependant, que le dossier reviendra prochainement et que nous aurons à nouveau l'occasion d'en discuter au sein de la commission de la Santé publique.

J'ai l'intention, dans les prochaines semaines, de proposer une nouvelle procédure d'agrément pour tous les médecins et dentistes spécialistes.

Dès mon arrivée au département, j'ai été frappée par les témoignages de présidents de commissions d'agrément, lesquels m'ont expliqué la problématique de l'exploitation d'étudiants qui, au lieu d'être formés dans le but de prodiguer des soins de qualité, servaient d'aides aux médecins et dentistes, sans qu'aucune formation particulière ne leur soit assurée dans la spécialité choisie.

Il s'agit donc d'un vaste problème dont nous reparlerons dans les prochaines semaines au sein de la commission. (*Applaudissements.*)

M. le Président. — La parole est à l'interpellateur.

M. Goovaerts. — Monsieur le Président, je remercie Mme le ministre de sa réponse précise, circonstanciée et très intéressante.

M. le Président. — L'incident est clos.

Het incident is gesloten.

Mesdames, messieurs, je vous propose d'interrompre ici nos travaux.

Ik stel voor onze werkzaamheden te onderbreken. (*Instemming.*)

Nous les reprendrons cet après-midi à 14 heures.

Wij hervatten ze vanmiddag om 14 uur.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(*La séance est levée à 12 heures.*)

(*De vergadering wordt gesloten om 12 uur.*)